

Bosna i Hercegovina
Federacija BiH
Unsko-sanski Kanton
OPĆINA SANSKI MOST

Bosnia and Herzegovina
Federation of B&H
Unsko - sanski Canton
MUNICIPALITY OF SANSKI MOST

PLAN UPRAVLJANJA OTPADOM OPĆINE SANSKI MOST

2016 - 2020

Oktobar, 2016. godine.

Institut za građevinarstvo "IG" Banja Luka

Naučno istraživački institut

Br. reg. Upisa: U/I-1-11425-00 Osnovni sud Banja Luka
Matični broj: 1928694
JIB: 4400918310005
PDV broj: 400918310005
Žiro račun: 555-007-00004438-38
Nova banka a.d. Bijeljina

ISO QMS 9001
ISO EMS 14001
ISO OHSAS 18001

Banja Luka, Kralja Petra I Karadorđevića 92-98 tel: 00387(0)51/348-360; lab. 533-380 fax: 00387(0)51/348-372 e-mail: info@institutig.com i izg@blic.net

INVESTITOR **OPĆINA SANSKI MOST**
Banjalučka 3
79260 Sanski Most

DOKUMENT: **PLAN UPRAVLJANJA OTPADOM**
OPĆINE SANSKI MOST
2016 - 2020

IZVRŠILAC: INSTITUT ZA GRAĐEVINARSTVO "IG" D.O.O.
BANJA LUKA

BROJ: PL-IGBL-IN-EK-4253/16

RADNI TIM:

Dr Nebojša Knežević, dipl.inž.tehn.
Mr Saša Dunović, dipl.inž.tehn.
Siniša Cukut, msc.hem.inženjerstva
Bojan Radanović, dipl.inž.građ.
Duško Hinić, dipl.inž.građ.
Velibor Komlenić, dipl.inž.zžs.
Bojana Ivić, dipl.inž.šum.
Dragan Antunović, dipl.inž.maš.
Boško Mijatović, dipl.inž.el.
Ranka Pušić, dipl.biol.
Milenko Plivčević, dipl.inž.zžs.
Željka Stojanović, dipl.inž.poljop.

Direktor

Mr Slobodan Stanarević, dipl.inž.građ.

SADRŽAJ

SAŽETAK	6
1 UVOD	7
2 OSNOVNI PODACI O OPĆINI I PROIZVOĐAČIMA OTPADA	8
2.1 POLOŽAJ	8
2.2 ODNOS RURALNOG I URBANOG DIJELA OPĆINE	9
2.3 BROJ STANOVNIKA I DOMAĆINSTAVA PO MJESNIM ZAJEDNICAMA	12
2.4 PROIZVOĐAČI OTPADA IZ PRIVREDE	13
2.5 PROIZVOĐAČI OTPADA - JAVNE USTANOVE	18
3 PRAVNI OKVIR ZA UPRAVLJANJE OTPADOM	20
3.1 PLANSKI DOKUMENTI UPRAVLJANJA OTPADOM	20
3.1.1 FEDERALNA STRATEGIJA UPRAVLJANJA OTPADOM	20
3.1.2 FEDERALNI PLAN UPRAVLJANJA OTPADOM	22
3.1.3 PLAN UPRAVLJANJA OTPADOM UNSKO - ŠANSKOG KANTONA	23
3.1.4 OPĆINSKI PLANSKI DOKUMENTI	26
3.2 ZAKONSKA REGULATIVA	29
3.3 ANALIZA I ZAKLJUČCI	35
4 ADMINISTRATIVNI OKVIR UPRAVLJANJA OTPADOM	37
4.1 INSTITUCIONALNA ORGANIZACIJA	37
4.2 UGOVORI I SARADNJA U OBLASTI UPRAVLJANJA OTPADOM	40
4.3 ANALIZA I ZAKLJUČCI	40
5 POSTOJEĆI KAPACITETI ZA PRIKUPLJANJE I ODVOZ OTPADA	42
5.1 OPREMLJENOST ZA PRUŽANJE USLUGE PRIKUPLJANJA I ODVOZA OTPADA	42
5.2 DINAMIKA I NAČIN ODVOZA I PRIKUPLJANJA OTPADA	42
5.3 SAKUPLJANJE OPASNOG OTPADA IZ DOMAĆINSTAVA	44
5.4 SAKUPLJANJE SPECIJALNOG OTPADA	45
5.5 PROIZVOĐAČI OTPADA KOJI SAMI ZBRINJAVAJU OTPAD	46
5.6 DRUGI OPERATERI	46
5.7 ANALIZA I ZAKLJUČCI	46
6 POSTOJEĆA INFRASTRUKTURA ZA UPRAVLJANJE OTPADOM	48
6.1 ZELENI OTOCI	48
6.2 CENTRI ZA RECIKLAŽU	48
6.3 CENTRI ZA KABASTI OTPAD	48
6.4 OBJEKTI ZA ODLAGANJE	48
6.5 DRUGI OBJEKTI	49

6.6 ANALIZA I ZAKLJUČCI	49
7 NELEGALNA ODLAGALIŠTA	50
8 TRENUTNE I BUDUĆE KOLIČINE	53
8.1 UKUPNO PROIZVEDENI OTPAD	53
8.2 PRIKUPLJENI MIJEŠANI OTPAD	53
8.3 PRIKUPLJENI OTPAD ZA RECIKLAŽU	53
8.4 PRIKUPLJENI SPECIJALNI OTPAD	54
8.5 UKUPNO PRIKUPLJENI OTPAD	54
8.6 BILANS	54
8.7 ANALIZA I ZAKLJUČCI	54
9 FINANSIRANJE SISTEMA UPRAVLJANJA OTPADOM	56
9.1 TARIFA ZA DOMAĆINSTVA	56
9.2 TARIFA ZA PRIVREDNI SEKTOR	56
9.3 STEPEN NAPLATE	56
9.4 BILANS STANJA 2015.	56
9.5 ANALIZA BUDŽETA	57
9.6 ANALIZA I ZAKLJUČCI	58
10 INFORMISANJE JAVNOSTI	59
10.1 INFORMISANJE GRAĐANA O PRUŽENIM USLUGAMA.	59
10.2 PROGRAMI PODIZANJA SVIJESTI	59
10.3 ANALIZA I ZAKLJUČCI	59
11 SPECIFIKACIJA PROBLEMA	61
11.1 INSTITUCIONALNI PROBLEMI	61
11.2 PRAVNI PROBLEMI	61
11.3 INFRASTRUKTURNI PROBLEMI	61
11.4 FINANSIJSKI PROBLEMI	62
11.5 JAVNA SVIJEST	62
12 CILJEVI UPRAVLJANJA OTPADOM ZA PLANSKI PERIOD	63
13 PROGRAM MJERA (AKCIONI PLAN)	64
13.1 PROGRAM MJERA ZA UNAPRIJEĐENJE SISTEMA ZA PRIKUPLJANJE I ODVOZ OTPADA	64
13.2 PROGRAM MJERA ZA UNAPRIJEĐENJE SISTEMA ZA ISKORIŠTAVANJE OTPADA	65
13.3 PROGRAM MJERA ZA UNAPRIJEĐENJE SISTEMA ZA KONAČNO ODLAGANJE OTPADA	66
13.4 PROGRAM MJERA ZA PODIZANJE JAVNE SVIJESTI U UPRAVLJANJU OTPADOM	66
14 PLANIRANA SREDSTVA ZA REALIZACIJU AKTIVNOSTI	67

15 ANALIZA RIZIKA **68**

---

16 MONITORING IMPLEMENTACIJE **68**

Sažetak

Razlozi donošenja općinskog plana upravljanja otpadom je proistekao iz zakonske obaveze kao i jedna od aktivnosti koja je planirana u Planu implementacije Strategije lokalnog razvoja općine Sanski Most za period 2014. - 2023. usvojenog od strane Općinskog vijeća.

Plan je urađen za planski period 2016. - 2020. godina sa prirodom važenja 5 godina. Za realizaciju Plana je potrebno obezbjeđivati sredstva u općinskom bužetu u narednih 5 godina kao i tražiti mogućnosti finansiranja sa drugih nivoa vlasti i drugih izvora.

Ciljevi upravljanja otpadom za planski period su usklađeni sa strateškim ciljevima iz Plana upravljanja otpadom Unsko-sanskog kantona, kao dokumenta višeg reda, sa kojim općinski planovi upravljanja otpadom trebaju biti usklađeni.

Ovim dokumentom postavljeni su sljedeći ciljevi za planski period:

- ❖ Smanjenje rizika po okoliš i zdravlje ljudi usljed prikupljanja i odlaganja otpada.
- ❖ Uspostava infrastrukture za integralno upravljanje otpadom.
- ❖ Smanjenje količina otpada za finalno odlaganje/zbrinjavanje uz efikasnije korištenje resursa.
- ❖ Uvođenje monitoringa i sistematskog praćenja količina i vrsta otpada koji nastaju na području općine.
- ❖ Iznalaženje efikasnog i samoodrživog modela finansiranja poslova upravljanja otpadom.
- ❖ Podizanje javne svijesti stanovništva o problematici upravljanja otpadom.

Za postizanje navedenih ciljeva planom su predviđene sledeće aktivnosti:

- Izrada Programa povećanja broja stanovnika obuhvaćenog organiziranim prikupljanjem otpada
- Određivanje lokacija za „zelene otoke“ i pribavljanje urbanističkih saglasnosti
- Nabavka opreme za prikupljanje otpada ako i opreme za razdvajanje otpada na mjestu nastanka,
- Priprema i opremanje lokacija za zelene otoke,
- Sklapanje ugovora sa novim korisnicima usluga,
- Izgradnja reciklažnog dvorišta sa linijom za sortiranje odvojeno prikupljenih frakcija otpada u sklopu sanacije postojećeg općinskog odlagališta,
- Sanacija postojeće deponije komunalnog otpada „Sanska brda“ i izgradnja pratećih objekata prilagođenih regionalnom konceptu odlaganja,
- Uklanjanje otpada i sanacija „divljih deponija“,
- Podizanje javne svijesti građana vezano za pravilno odlaganje otpada,
- Jačanje NVO sektora iz oblasti zaštite životne sredine,
- Kontinuirano informiranje/obavješćavanje/ upozoravanje javnosti.

1 Uvod

Djelatnosti koje reguliraju otpad su u nadležnosti Federalnog ministarstva okoliša i turizma, resornih ministarstva županije/kantona, a dio poslova (vode brigu o upravljanju komunalnim otpadom) je u nadležnosti jedinica lokalne samouprave što je sadržano u odredbama članka 9. i 10. Zakona o upravljanju otpadom („Službene novine Federacije BiH“, broj 33/03 i 72/09). Zakon o upravljanju otpadom je propisao da će se kantonalnim propisom utvrditi zadaci općina u izradi općinskih planova upravljanja otpadom koji trebaju sadržavati najmanje:

- programe o skupljanju opasnog otpada iz domaćinstava;
- programe za korištenje komponenti iz komunalnog otpada;
- programe za smanjenje procenta biorazgradivog otpada i ambalažnog otpada u komunalnom otpadu;
- programe za podizanje javne svijesti u upravljanju otpadom;
- lociranje postrojenja za upravljanje otpadom;
- saradnja između općina radi postizanja zadatah ciljeva.

Na osnovu navedene obaveze kantona, donešen je Plan upravljanja otpadom na području Unsko - sanskog kantona 2014-2019. godina (usvojen na Skupštini Unsko-sanskog kantona na 51. sjednici, koja je održana u Bihaću, 14. 07. 2014. godine), koji definira aktivnosti na uspostavi i radu integralnog sistema upravljanja otpadom u periodu od narednih 5 godina. Plan kroz zakonodavno-pravni i institucionalni, tehnički, ekonomski, socijalni i okolišni aspekt definira uslove za planiranje upravljanja otpadom na području Kantona, a isti je ujedno osnova za izradu općinskih planova upravljanja otpadom.

Plan upravljanja otpadom za Općinu Sanski Most definiše aktivnosti za uspostavu sistema upravljanja otpadom za period od 4 godine (2016-2020). Za razliku od nacionalnog i entitetskih planova upravljanjem otpadom, koji su više strateškog karaktera, iako sa utvrđenim ciljevima, općinski plan je akcijski orijentiran. On predstavlja operativni plan sa detaljnim opisima postojećeg sistema za upravljanje otpadom (npr. sustava skupljanja otpada, postrojenja za obradu, i dr.) te mjerama koje teže unaprjeđenju postojećih sistema kako bi se dosegli strateški ciljevi iz dokumenata višeg reda.

U skladu sa ugovorom slopljenim između Općine Sanski Most i Instituta za građevinarstvo „IG“ d.o.o. Banja Luka, Plan je izradio tim zaposlenika Instituta različitih profila.

2 Osnovni podaci o Općini i proizvođačima otpada

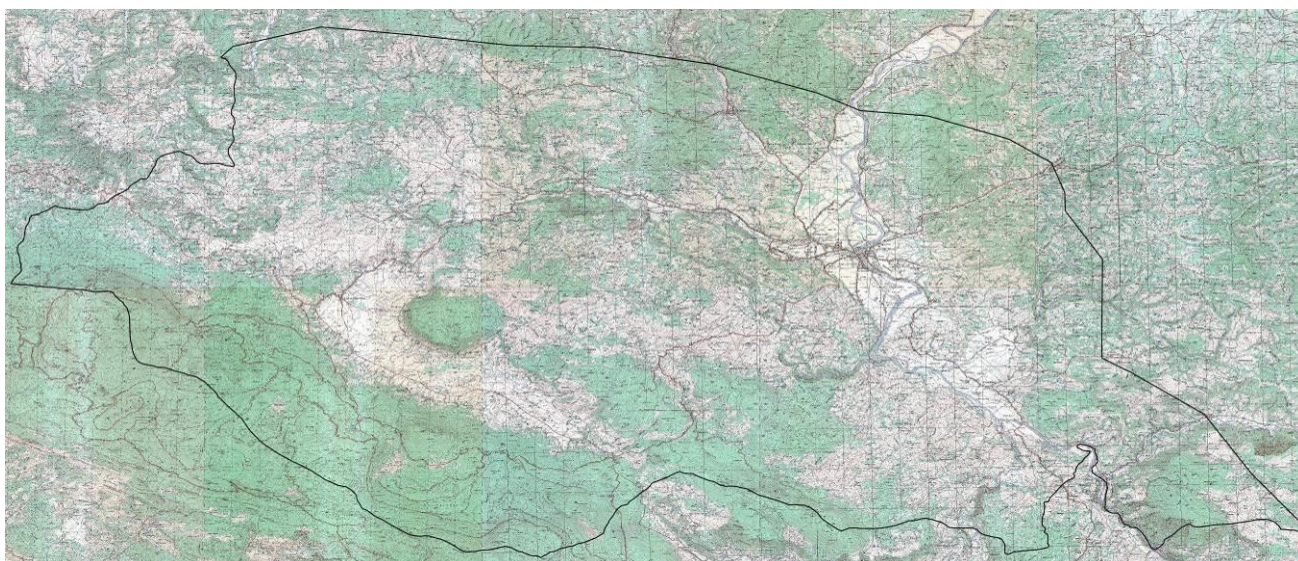
2.1 Položaj

Općina Sanski Most se nalazi na sjeverozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine, u Unsko – sanskom kantonu, teritorijalno podijeljena na 19 mjesnih zajednica i 67 naseljenih mjesta. Teritorijalni obuhvat u okviru granica određenih Dejtonskim mirovnim sporazumom iznosi 781 km², što predstavlja 79,4% od prethodne površine ukupnog teritorija koja je prije rata iznosila 984 km². U Unsko-sanskom kantonu općina Sanski Most obuhvaća najveći dio (18,93%) njegove ukupne površine (4.127,52 km²), a zajedno s prostorima općine Ključ predstavlja istureni istočni dio kantona s najdužom kontaktnom linijom prema Republici Srpskoj, odnosno prema općinama Banja Luka, Prijedor i Bosanski Novi. U kantonu, susjedne općine su Bosanska Krupa, Bosanski Petrovac i Ključ. Općina Sanski Most ima povoljan geoprometni položaj i nalazi se na magistralnom putu koji povezuje Banja Luku i Prijedor s Ključem i Drvarom, odnosno nalazi se na pravcu osnovnih koridora Zapadna Europa – Mediteran – Bliski Istok.

Reljef Sanskog Mosta je raznolik, obiluje pretežno brdovitim područjima, s ravnicom uz rijeku Sanu. U okolini područja prostiru se visoke planine: Grmeč, Mrežnica, Čelić kosa, Mulež i Behramaginica. Najviša od njih je Grmeč sa 1.500 m nadmorske visine. Nadmorska visina urbanog dijela općine iznosi 160 m, a prosječna visina za naseljena mjesta iznosi 500 m.

Ukupna površina šuma na području općine Sanski Most iznosi 38.361 ha. Učešće općine Sanski Most u šumskim površinama USK-a iznosi 16%, a u visokim šumama 19%. Ukupne zalihe drvene mase procjenjuju se na oko 4.500.000 m³. Godišnji etat (sječiva masa drveta) procjenjuje se da iznosi oko 90.000 m³.

Na razini kantona, općina Sanski Most ima veoma povoljnu zemljišno-prostornu strukturu. Njive i voćnjaci su interno i kantonalno zastupljeni nadprosječnim učešćem (lokacijski koeficijenti više od 1,0), livade i pašnjaci u zadovoljavajućem visokom učešću, šume u prosjeku kantona. Izraženo u hektarima raspolaže se sa zemljišno prostornom strukturom: oranice i vrtovi 23.958ha, voćnjaci 653 ha, livade 7.068 ha, pašnjaci 6.071 ha i šuma 38.361 ha.

Slika 1. Granice općine Sanski Most

2.2 Odnos ruralnog i urbanog dijela Općine

Prostornim planom Općine Sanski Most utvrđena je i granica obuhvata Općine i njena površina iznosi 78.117 ha te je po površini zemljišta druga najveća općina Unsko- saskog kantona.

Od ukupne površine od 78.117 ha, 1.761 ha je urbano područje, a 76.356 ha je ruralno područje. Ako govorimo o prostornim cjelinama, općina je podijeljena na 67 naseljenih mjesta i 19 mjesnih zajednica.

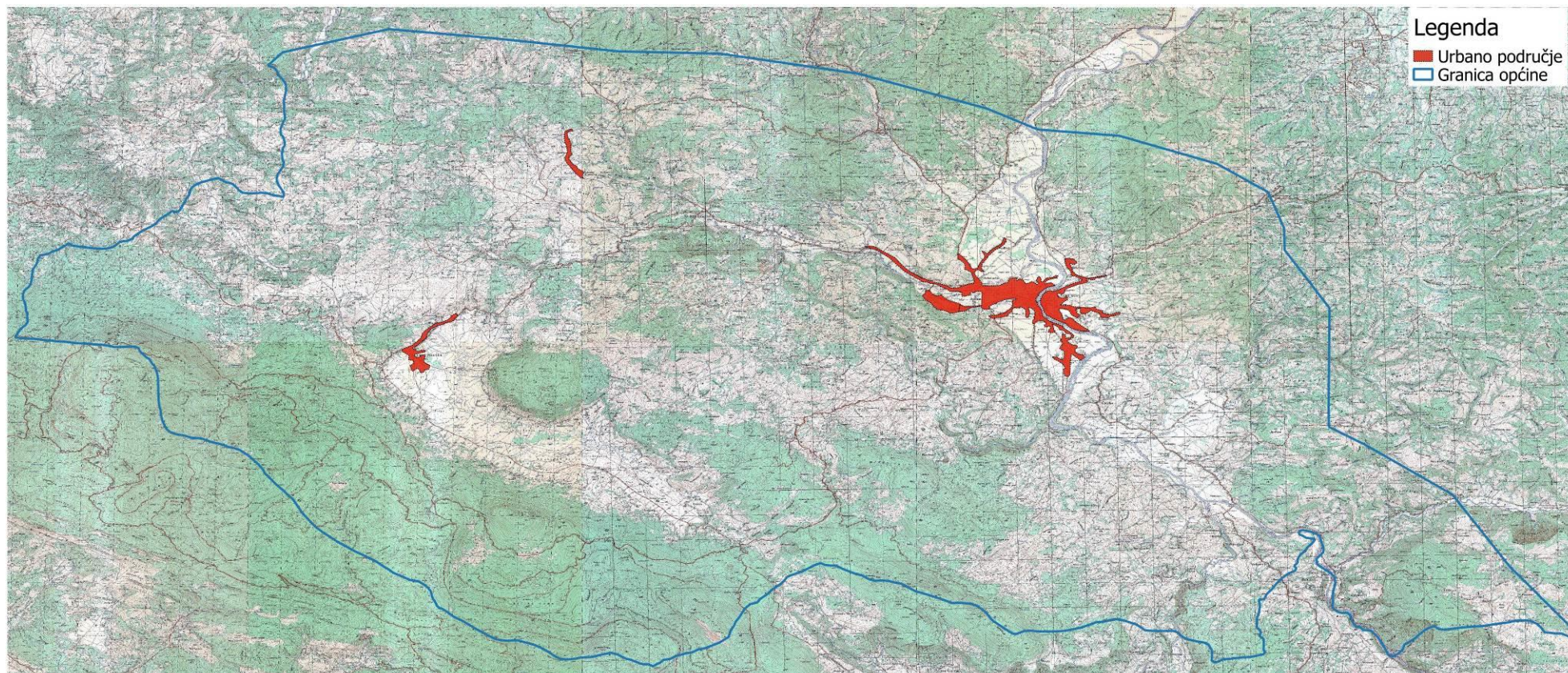
Pregled mjesnih zajednica, površina i udaljenost je data u narednoj tabeli:

Tabela 1. Odnos ruralnog i urbanog dijela općine

Red br	Naziv MZ-e	Naseljena mjesta	Da li naselje ima urban oblik ili je rasuto na velikoj površini	Postoji li pristupni put dovoljno dobar za zimski period	Udaljenost od centra općine (km)
1.	GRAD DESNA OBALA	Kruhari i urbano područje grada do rijeke Sasinke	Urbano	DA	4 km
2.	GRAD LIJEVA OBALA	Uže urbano područje grada od lijeve strane obale rijeke Sane i Krkojevaci	Urbano	DA	4 km
3.	ZDENA	Zdena, Đedovača, Gornji i Donji Dabar	Zdena - Urbano Ostali - Ruralno	Zdena - DA	4 km
4.	POBRIJEŽJE	Pobriježje i Podlug	Ruralno	DA	5 km
5.	ČAPLJE	Čaplje i Lužani	Ruralno	DA	5 km
6.	FAJTOVCI	Fajtovci, Lukavice, Naprelje, Gorice, Modra, Zenkovići, Bošnjaci, Slatina, Hadrovci i Mrkalji	Ruralno	DJELOMIČNO	20 km
7.	SKUCANI VAKUF	Skucani Vakuf, Donji Lipnik, Gornji Lipnik, Bjeline, Đerići i Kozin	Ruralno	DJELIMIČNO	25 km
8.	DONJI KAMENGRAD	Donji Kamengrad, Suhača, Bosanski Milanovac i Grdanovci	Ruralno	DJELIMIČNO	10 km
9.	GORNJI KAMENGRAD	Gornji Kamengrad i Okreč	Ruralno	DA	15 km
10.	HUSIMOVCI	Husimovci	Ruralno	DA	6 km
11.	STARI MAJDAN	Stari Majdan, Džever, Brdari, Podvidača, Batkovci, Stara Rijeka i Koprivna	Ruralno	DJELIMIČNO	12 km

Red br	Naziv MZ-e	Naseljena mjesta	Da li naselje ima urban oblik ili je rasuto na velikoj površini	Postoji li pristupni put dovoljno dobar za zimski period	Udaljenost od centra općine (km)
12.	TRNOVA	Trnova i Usorci	Ruralno	DJELIMIČNO	6 km
13.	ŠEHOVCI	Šehovci, Poljak, Sasina i Škrļjevita	Ruralno	DA	4 km
14.	KIJEVO	Kijevo	Ruralno	DA	8 km
15.	TOMINA	Tomina, Donja Trmošinja i Gornja Trmošinja	Ruralno	DJELIMIČNO	10 km
16.	HRUSTOVO	Hrustovo i Kljevci	Ruralno	DJELIMIČNO	16 km
17.	VRHPOLJE	Vrhpolje, Podovi, Ilidža, Donja Kozica i Gornja Kozica	Ruralno	DJELIMIČNO	14 km
18.	LUŠCI PALANKA	Lušci Palanka, Donja Majkić Japra, Gornja Majkić Japra, Glavica, Miljevci, Otiš, Bojište i Jelašinovci	Ruralno	DJELIMIČNO	25 km
19.	DEMIŠEVCI	Demiševci	Ruralno		8 km

Slika 2. Mapa općine Sanski Most sa granicom urbanog područja

2.3 Broj stanovnika i domaćinstava po mjesnim zajednicama

U općini Sanski Most, prema popisu stanovništva iz 2013. godine živi 41.475¹ stanovnika u 67 registriranih naselja. Sa gustoćom naseljenosti od 53,1 stanovnika/km² općina Sanski Most se svrstava među srednje naseljene općine u Unsko - sanskom kantonu.

Tabela 2. Broj stanovnika i domaćinstava po mjesnim zajednicama

Red br	Naziv MZ-a	Broj stanovnika	Broj domaćinstava	Da li MZ koristi usluge
1.	GRAD DESNA OBALA	4184	1673	DA
2.	GRAD LIJEVA OBALA	7796	2985	DA
3.	ZDENA	2507	706	DA
4.	POBRIJEŽJE	1208	312	DA
5.	ČAPLJE	1515	371	DA
6.	FAJTOVCI	3168	701	DA
7.	SKUCANI VAKUF	1616	332	DA
8.	DONJI KAMENGRAD	2690	603	DA
9.	GORNJI KAMENGRAD	2556	613	DA
10.	HUSIMOVC	1525	347	DA
11.	STARI MAJDAN	2783	675	DA
12.	ŠEHOVCI	1762	406	DA
13.	TRNOVA	1015	237	DA
14.	KIJEVO	757	190	DA
15.	TOMINA	1293	360	DA
16.	HRUSTOVO	1815	425	DA
17.	VRHPOLJE	2142	481	DA
18.	LUŠCI PALANKA	536	113	DA
19.	DEMIŠEVCI	607	317	DA
	Ukupno (Konačni rezultati popisa 2013)	41.475	11.847	

¹ Konačni rezultati popisa stanovništva u Bosni i Hercegovini provedenog 2013. godine

Iz tabele se vidi da su sve mjesne zajednice pokrivene uslugom odvoza otpada. Stanje na terenu gdje ima veliki broj deponija kao i neuredne lokacije oko postavljenih kontejnera, nije zadovoljavajuće. U mjesnim zajednicama, nije postavljen dovoljan broj kontejnera, nedostaju kontejneri za razvrstavanje otpada i učestalost pražnjenja nije zadovoljavajuća. U mjesnim zajednicama dolazi do stvaranja divljih deponija.

2.4 Proizvođači otpada iz privrede

Na području općine Sanski Most u 2011. godini je bilo registrirano ukupno 1.364 privrednih subjekata od čega 572 pravnih osoba i 792 sa statusom fizičkih lica (obrt, trgovina, ugostiteljstvo)². Najveći broj njih čine trgovine na malo i veliko 31,56%, te ugostiteljski objekti 23,61% iz čega se može zaključiti da je privreda Sanskog Mosta većinski orijentirana na uslužne djelatnosti.

Najveće domaće kompanije: Milk-San (mljekara), Gat (proizvodnja mašinskih dijelova), Emirkomerc (građevinarstvo), PVC Stolarija Horozović (proizvodnja pvc i alu stolarije), Horozović (drvena industrija), Api-med (pčelarska zadruga), Cat (benzinska pumpa), Sika (metalna industrija), Banja Iliđa (banjsko-rekreativni turizam). Najvažniji strani investitori: Remus Innovation (proizvodnja auspuha za motorna vozila), Konzum (trgovina), Klostermeier-Majdan (eksploatacija mineralnih sirovina).

Preduzeće JKP "Sana" d.o.o. Sanski Most, koje obavlja djelatnost sakupljanja, transporta i deponovanja otpada u urbanoj gradskoj zoni, nema posebno organizovano prikupljanje otpada od komercijalnih radnji, jer iste otpad odlažu u raspoložive kontejnere na javnoj površini. Izuzetak čine veći trgovački centri i industrijski subjekti kojim se, na zahtjev, daje na raspolaganje kontejner za odlaganje otpada i preuzima se po pozivu, a isti od slučaja do slučaja u sopstvenoj organizaciji koriste ambalažni otpad, prije svega karton, kao i eventualne ostale korisne komponente, ali to nije pravilo niti je sistemski uređeno.

Tabela 3. Proizvođači otpada iz privrede

Br.	Proizvođač	Vrsta otpada (šifra, naziv)	Operator koji preuzima i zbrinjava otpad
1.	Samostalne trgovinske radnje	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 20 03 ostali komunalni otpad	JKP Sana
2.	Ugostiteljski objekti	20 01 Odvojeno skupljani sastojci (osim 15 01) (20 01 01 papir, 20 01 02 staklo, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 01 39 plastika, 20 01 35* odbačena električna i elektronska oprema 20 03 ostali komunalni otpad (20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 02 otpad s pijaca, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način	JKP Sana
3.	Automehaničarske i vulkanizerske radnje	13 01 Otpadna hidraulična ulja 13 02 Otpadna ulja za motore, pogonske uređaje i podmazivanje 13 05 Sadržaj iz odvajača ulje/voda 13 07 Otpad od tekućih goriva 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za upijanje i zaštitna odjeća	JKP Sana

² Izvor: Strategija lokalnog razvoja općine Sanski Most 2014. – 2023.

Br.	Proizvođač	Vrsta otpada (šifra, naziv)	Operator koji preuzima i zbrinjava otpad
		16 01 Stara vozila iz različitih načina prevoza (uključujući necestovna sredstva) i otpad od rastavljanja starih vozila i održavanja vozila (osim 13, 14, 16 06 i 16 08) 16 06 Baterije i akumulatori 20 01 Odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 10 odjeća, 20 01 26* ulja i masti koji nisu navedeni pod 20 01 25, 20 01 30 sredstva za pranje koja nisu navedena pod 20 01 29, baterije i akumulatori obuhvaćeni pod 16 06 01, 16 06 02 ili 16 06 03 i nesortirane baterije i akumulatori koji sadrže ove baterije, 20 01 34 baterije i akumulatori koji nisu navedeni pod 20 01 33) 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 03 01 miješani komunalni otpad,)	
4.	Mesnice – samostalna radnja i pomoćni objekti za preradu	02 01 Otpad iz poljoprivrede, vrtlarstva, proizvodnje vodenih kultura, šumarstva, lova i ribarstva (02 01 02 otpadna životinjska tkiva, 02 01 06 životinjske fekalije, urin, gnoj, pokvarena slama) 02 02 Otpad od pripremanja i prerade mesa, ribe i drugih namirnica životinjskog porijekla 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljeni komunalni ambalažni otpad) 20 03 Ostali komunalni otpad (20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način	JKP Sana
5.	Pekare – samostalna radnja i pomoćni objekti za preradu	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljeni komunalni ambalažni otpad) 20 03 ostali komunalni otpad	JKP Sana
6.	Zanatske radnje	03 00 00 Otpad od prerade drveta i proizvodnje ploča i namještaja, celuloze, papira i kartona 20 00 00 Komunalni otpad i slični otpad iz industrijskih i zanatskih pogona, uključujući odvojeno prikupljene frakcije	JKP Sana
7.	Autotransport	13 01 Otpadna hidraulična ulja 13 02 Otpadna ulja za motore, pogonske uređaje i podmazivanje 13 05 Sadržaj iz odvajača ulje/voda 13 07 Otpad od tekućih goriva 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljeni komunalni ambalažni otpad) 15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za upijanje i zaštitna odjeća 16 01 Stara vozila iz različitih načina prevoza (uključujući necestovna sredstva) i otpad od rastavljanja starih vozila i održavanja vozila (osim 13, 14, 16 06 i 16 08) 16 06 Baterije i akumulatori 20 01 Odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 10 odjeća, 20 01 26* ulja i masti koji nisu navedeni pod 20 01 25, 20 01 30 sredstva za pranje koja nisu navedena pod 20 01 29, baterije i akumulatori obuhvaćeni pod 16 06 01, 16 06 02 ili 16 06 03 i nesortirane baterije i	

Br.	Proizvođač	Vrsta otpada (šifra, naziv)	Operator koji preuzima i zbrinjava otpad
		akumulatori koji sadrže ove baterije, 20 01 34 baterije i akumulatori koji nisu navedeni pod 20 01 33) 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 03 01 miješani komunalni otpad,)	
8.	Kamenolomi i rudnici „DIVEL“ d.o.o. Sanski Most “Tatarević” d.o.o. Sanski Most „Klostermeier-Majdan“ d.o.o. Sanski Most	01 Otpad koji nastaje kod istraživanja kopanja ruda, od iskopavanja i drobljenja kamenja i fizičkog i hemijsko obrađivanja ruda 13 02 Otpadna ulja za motore, pogonske uređaje i podmazivanje 20 03 ostali komunalni otpad (20 03 01 miješani komunalni otpad	JKP Sana
9.	Mljekare „Milk-San“	02 05 otpad iz mljekarske industrije 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za upijanje i zaštitna odjeća 20 03 ostali komunalni otpad (20 03 01 miješani komunalni otpad,) 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23	JKP Sana
10.	Pilane - Prerada drveta i proizvodnja ploča i namještaja	03 Otpad od prerade drveta i proizvodnje ploča i namještaja, celuloze, papira i kartona. 13 02 Otpadna ulja za motore, pogonske uređaje i podmazivanje 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za upijanje i zaštitna odjeća 20 03 ostali komunalni otpad (20 03 01 miješani komunalni otpad,)	JKP Sana
11.	Apoteke i poljoprivredne apoteke	06 10 Otpad od PFDU azotnih hemikalija, azotnih hemijskih procesa i proizvodnje gnojiva 06 13 Otpad od ostalih procesa anorganske hemije koji nisu specificirani na drugi način 07 04 Otpad od proizvodnje, formulacije, prodaje i primjene proizvoda za zaštitu biljaka (osim 02 01 08 i 02 01 09, agensa za zaštitu drveta (osim 03 02) i drugih biocida 07 05 Otpad od proizvodnje, formulacije, primjene i prodaje farmaceutika 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 20 01 odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu) 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz	JKP Sana

Br.	Proizvođač	Vrsta otpada (šifra, naziv)	Operator koji preuzima i zbrinjava otpad
		kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)	
12.	Grafička djelatnost, fotografi, Prodaja , primjena i uklanjanja boja i lakova	08 Otpad od proizvodnje, formulacije, prodaje i primjene premaza (boje, lakovi i staklene glazure), ljepila, sredstva za zaptivanje i štamparskih boja 09 01 Otpad iz fotografske industrije (09 01 01*- 09 01 99) 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 20 01 Odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 17* fotografske hemikalije) 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad	JKP Sana
13.	Obrada metala i plastike (fizička i mehanička) Gat doo PVC Stolarija Horozović Sika - Limarsvo doo,	02 01 10 otpadni metal 11 01 otpad od hemijske površinske obrade metala i zaštite metala i drugih materijala 12 01 Otpad od mehaničkog oblikovanja i fizičke i mehaničke površinske obrade metala i plastike 13 01 Otpadna hidraulična ulja 13 02 Otpadna ulja za motore, pogonske uređaje i podmazivanje 13 05 Sadržaj iz odvajča ulje/voda 13 07 Otpad od tekućih goriva 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za upijanje i zaštitna odjeća 16 06 Baterije i akumulatori 20 01 Odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 10 odjeća, 20 01 26* ulja i masti koji nisu navedeni pod 20 01 25, 20 01 30 sredstva za pranje koja nisu navedena pod 20 01 29, baterije i akumulatori obuhvaćeni pod 16 06 01, 16 06 02 ili 16 06 03 i nesortirane baterije i akumulatori koji sadrže ove baterije, 20 01 34 baterije i akumulatori koji nisu navedeni pod 20 01 33) 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 03 01 miješani komunalni otpad)	JKP Sana
14.	Benzinske pumpe	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za upijanje i zaštitna odjeća 16 06 Baterije i akumulatori 16 07 Otpad od čišćenja spremnika za prijevoz i skladištenje 19 08 Otpad iz uređaja za obradu otpadnih voda koji nije specificiran na drugi način 20 03 Ostali komunalni otpad (20 01 21* fluorescentne cijevi i	JKP Sana

Br.	Proizvođač	Vrsta otpada (šifra, naziv)	Operator koji preuzima i zbrinjava otpad
		ostali otpad koji sadrži živu , 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)	
15.	Građevinske firme	13 02 Otpadna ulja za motore, pogonske uređaje i podmazivanje 15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za upijanje i zaštitna odjeća 17 Građevinski otpad i otpad od rušenja objekata 20 03 Ostali komunalni otpad	JKP Sana
16.	Zdravstvene i stomatološke i dr.ordinacije.	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 18 01 Otpad od njege novorođenčadi, dijagnosticiranja, liječenja ili prevencije bolesti kod ljudi 20 01 odvojeno skupljani sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu) 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)	JKP Sana
17.	Veterinarske stanice itd.	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za upijanje i zaštitna odjeća 18 02 Otpad od istraživanja, dijagnosticiranja, liječenja ili prevencije bolesti u životinja 20 01 odvojeno skupljani sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu) 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)	JKP Sana

Od strane građana kao i pravnih lica u kontejnere za kućno smeće se odlažu i druge vrste otpada koji imaju karakter opasnog otpada(elektronički otpad, neonske sijalice, toneri...) te isti završe na gradskoj deponiji.

2.5 Proizvođači otpada - javne ustanove

Tabela 4. Proizvođači otpada javne ustanove

Proizvođač otpada	Vrsta otpada (šifra, naziv)		Operator koji preuzima i zbrinjava otpad
	Opasan	Bezopasan	
Obrazovne institucije (osnovne škole, srednje škole, vrtić)	08 03 17* otpadni štamparski toner koj i sadrži opasne materije 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 01 35* Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 20 01 odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu) 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način) Komunalni otpad	JKP Sana
Javne zdravstvene ustanove (Dom zdravlja, ambulante, apoteke)	08 03 17* otpadni štamparski toner koj i sadrži opasne materije 18 01 03* ostali otpad čije je sakupljanje i odlaganje podvrgnuto specijalnim zahtjevima radi prevencije Infekcije 18 01 06* hemikalije koje se sastoje od ili sadrže opasne materije 18 01 10* amalgamski otpad iz stomatološke zaštite 18 02 02* ostali otpad čije sakupljanje i odlaganje podliježe specijalnim zahtjevima radi prevencije Infekcije 18 02 05* hemikalije koje se sastoje od ili sadrže opasne materije 20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu 20 01 31* citotoksici i citostatici)	07 05 Otpad od proizvodnje, formulacije, primjene i prodaje farmaceutika 15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 15 02 Apsorbensi, filterski materijali, materijali za upijanje i zaštitna odjeća 18 01 Otpad od njege novorođenčadi, dijagnosticanja, liječenja ili prevencije bolesti kod ljudi 20 01 odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu) 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način)	JKP Sana D.O.O. "KEMIS-BH" LUKAVAC, RECIKLON
Kulturno-obrazovne institucije (biblioteka,kino)	08 03 17* otpadni štamparski toner koj i sadrži opasne materije	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad)	JKP Sana
Ostale institucije (Opština, Pošta, MUP, PIO, Centar za socijalni rad, Fond	20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu, 20 01 35* Odbačena	20 01 odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad	JKP Sana

Proizvođač otpada	Vrsta otpada (šifra, naziv)		Operator koji preuzima i zbrinjava otpad
	Opasan	Bezopasan	
zdravstvenog osiguranja, Crveni krst)	električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 koja sadrži opasne komponente	koji sadrži živu) 20 01 36 Odbačena električna i elektronska oprema koja nije navedena pod 20 01 21 i 20 01 23 20 03 ostali komunalni otpad (20 01 08 biorazgradivi otpad iz kuhinja i kantina, 20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 07 krupni otpad, 20 03 99 komunalni otpad koji nije specificiran na drugi način) Komunalni otpad	
Pijace	01 21* fluorescentne cijevi i ostali otpad koji sadrži živu)	15 01 Ambalaža (uključujući odvojeno skupljani komunalni ambalažni otpad) 20 01 Odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01) (20 03 Ostali komunalni otpad (20 03 01 miješani komunalni otpad, 20 03 02 otpad s pijaca)	JKP Sana
Parkovi	-	20 02 Otpad iz vrtova i parkova (uključujući i otpad sa groblja)	JKP Sana

3 Pravni okvir za upravljanje otpadom

3.1 Planski dokumenti upravljanja otpadom

Planiranje zaštite okoliša, čiji sastavni dio je i planiranje u oblasti upravljanja čvrstim otpadom, na federalnom i kantonalnom nivou je propisano Zakonom o zaštiti okoliša (S.N. FBiH 33/03, 72/09). Planiranje u oblasti upravljanja čvrstim otpadom je dodatno propisano Zakonom o upravljanju otpadom (S.N. FBiH 33/03, 72/09). Ova dva zakona su propisala donošenje sljedećih planskih dokumenata:

- Federalne strategije upravljanja otpadom koja čini sastavni dio Strategije zaštite okoliša (član 48. Zakon o zaštiti okoliša, član 8. Zakon o upravljanju otpadom),
- Federalnog plana upravljanja otpadom koji čini provedbeni dokument Strategije (član 6. Zakona o upravljanju otpadom),
- Kantonalnog plana upravljanja otpadom (član 9. Zakona o upravljanju otpadom FBiH)

Osim toga, član 9. ovog zakona propisuje je obaveza kantona da donesu propis kojim će se definirati uvjeti za planiranje upravljanja otpadom u općinama, dok je članom 10. definirano da će se kantonalnim propisom utvrditi zadaci općina u izradi općinski planova upravljanja otpadom, te sadržaj tih planova. Federacija BiH je izradila i usvojila Strategiju upravljanja otpadom i Federalni plan upravljanja otpadom. Unsko - sanski kanton je izradio Kantonalni plan upravljanja otpadom.

3.1.1 Federalna strategija upravljanja otpadom

Delegacija EU u BiH je 1998.godine kroz PHARE program financirala izradu „Strategije upravljanja otpadom u BiH“. Strategiju je uradila AEA Technology iz Velike Britanije u suradnji sa lokalnim stručnjacima. Strategija je završena u kolovozu 2000. godine. Strategijom je po prvi put integralno sagledan problem upravljanja otpadom u cijeloj BiH i predložen regionalni pristup rješenju odlaganja otpada. U srednjoročnom razdoblju planirano je 14 regionalnih deponija, a u dugoročnom (do 2020.) samo 5 regionalnih deponija na teritoriji cijele BiH. Ova strategija je u Federaciji BiH prihvaćena od nadležnih organa, ali kao takva nije nikad zvanično usvojena u Parlamentu, već je poslužila kao osnova za izradu i donošenje entitetskih Zakona o upravljanju otpadom („Službene novine F BiH“, broj 33/03 i 72/09).

U Federaciji BiH urađena je Federalna strategija upravljanja otpadom (2008 godine) kao sastavni dio, komponenta Federalne strategije upravljanja okolišem, koja je postavila strateške ciljeve razvoja sektora upravljanja otpadom na području F BiH i propisala mjere za njihovo dostizanje. Glavna svrha Strategije je uspostava realnog okvira za smanjenje količina otpada koji nastaje, te održivo upravljanje novo nastalim otpadom.

Mjere koje proizilaze iz strategije otpada 2008–2018, a koje se odnose na općine i komunalna preduzeća, predpostavljaju donošenje planova i propisa kojim će se omogućiti uvođenje nekih novih načina prikupljanja i odlaganja, zatim povećanje obima usluga prikupljanja, uvođenje odvojenog prikupljanja otpada i dovođenje ovih poslova u stanje ekonomske održivosti. Rokovi predviđeni Strategijom za izvršavanje nekih mjera već su protekli, tako da će to prolongirati postizanje postavljenih ciljeva u planu. Određene mjere za koje su predviđena velika sredstva neće se moći provesti u datim rokovima, kao npr. zatvaranje i potpuna sanacija općinskih deponija.

Tabela 5. Obaveze općina prema Federalnoj strategiji upravljanja otpadom, 2008-2018

Operativni cilj			Mjere iz općinske nadležnosti	Rok
Povećati broj stanovnika obuhvaćen organiziranim prikupljanjem otpada prema sljedećoj dinamici:			<ul style="list-style-type: none"> Napraviti program povećanja broja stanovnika pokrivenog organiziranim prikupljanjem za svaku općinu FBiH sa procjenom sredstava Realizirati programe povećanja broja stanovnika pokrivenog organiziranim prikupljanjem 	2008 U skladu sa dinamikom operativnog cilja
2011	2014	2018		
70%	85%	95%		
Stvoriti uvjete za sanitarno odlaganje kapaciteta za najmanje 5 godina odlaganja u svim regijama (100% u 2011. godini)			<ul style="list-style-type: none"> Definirati regije, potpisati općinske sporazume Izraditi općinske planove i propise kojima se definiraju lokalne obaveze u odnosu na primjenu koncepta regionalnog deponiranja definiranog Kantonalnim planom 	2008 2011
Ukloniti nelegalna odlagališta i sanirati područje na kojem su se nalazila prema sljedećoj dinamici:			<ul style="list-style-type: none"> Napraviti kratkoročni program uklanjanja nelegalnih odlagališta u svim općinama sa procjenom sredstava 	2008
2011	2014	2018		
50%	80%	95%		
Sanirati i zatvoriti postojeća općinska odlagališta			<ul style="list-style-type: none"> Izraditi Planove aktivnosti za sanaciju općinskih deponija Sanirati i zatvoriti općinske deponije 	2008 - 2014
Sanirati i zatvoriti postojeća odlagališta, jame, grobnice i groblja sa otpadom životinjskog porijekla			<ul style="list-style-type: none"> Izrada dokumentacije za sanaciju postojećih odlagališta, jama i groblja za otpade životinjskog porijekla Sanacija i zatvaranje postojećih odlagališta, jama, grobnica i groblja za otpad životinjskog porijekla 	2012 - 2013 2014-2018
Smanjenje količina otpada za finalno odlaganje/zbrinjavanje uz efikasnije korištenje resursa			<ul style="list-style-type: none"> Uspostaviti sistem odvojenog prikupljanja u svim općinama FBiH Prikupiti i reciklirati otpad od ambalaže Odvojeno prikupiti biootpad iz vrtova i parkova 	Vidi tabelu u nastavku

Smanjiti količinu otpada za finalno odlaganje prema sljedećoj dinamici:

Tabela 6. Operativni ciljevi Federalne strategije za smanjenja količina otpada za finalno odlaganje

Operativni ciljevi	2011	2014	2018
Uspostaviti sistem odvojenog prikupljanja otpada u svim općinama FBiH (% od ukupnog broja općina)	30	60	95
Prikupiti i reciklirati otpad od ambalaže (% od ukupno proizvedene količine)	8	20	30
-papir i karton	35	45	55
- staklo	4	10	40

- metal	55	60	65
- plastika	3	6	15
Odvojeno prikupiti biootpad iz vrtova i parkova	30	50	70

3.1.2 Federalni plan upravljanja otpadom

Plan upravljanja otpadom, kao provedbeni dokument Strategije, mora biti u potpunosti usklađen sa spomenutim strateškim ciljevima, te odredbama Federalnog plana upravljanja otpadom (usvojen na nivou Federacije BiH za period 2012-2018 godina).

Tabela 7 Obaveze općina u skladu sa Federalnim planom upravljanja otpadom

Mjera	Rok/vrijeme izvršenja.	Odgovornost	Iznos	Izvor sredstava
Smanjenje rizika po okoliš i zdravlje ljudi i uspostava prioritetne infrastrukture za integrirano upravljanje otpadom				
Priprema programa povećanja broja stanovnika organiziranim prikupljanjem za svaku općinu FBiH sa procjenom sredstava	2012-2013	Općine	200.000	Općinski proračun
Realizirati programe povećanja broja stanovnika organiziranim prikupljanjem	U skladu sa operativnim ciljevima	Općine		EU, WB
Sklopiti međuopćinske ugovore o zajedničkom osnivanju i korištenju budućeg RCUO i/ili CUO	2012	Općine		
Pripremiti studije lokalizacije i izvodivosti RCUO u čijem sastavu su odlagališta za pojedine regije, te studije lokalizacije i izvodivosti PS/CUO. Upisati lokacije u prostorno plansku dokumentaciju	2012-2013	Općine, kantonalna ministarstva	1.000.000	Općinski i kantonalni proračun, EU, EC, WB
Izraditi općinske planove upravljanja otpadom i propise kojima se definiraju lokalne obveze u odnosu na primjenu koncepta regionalnog deponiranja definiranog Kantonalnim planom	2013-2014	Općine	800.000	Općinski proračun
Napraviti kratkoročni program uklanjanja nelegalnih odlagališta u svim općinama sa procjenom sredstava	2012	Općine	200.000	Općinski proračun
Izraditi Planove aktivnosti za sanaciju općinskih deponija	2012	Općine	50.000 po planu	Općinski proračuni WB
Sanirati i zatvoriti općinska odlagališta otpada	2017	Općine	250.000.000	Općinski, kantonalni i federalni proračun, Fond za zaštitu okoliša EU, WB

3.1.3 Plan upravljanja otpadom Unsko - Sarskog kantona

Plan upravljanja otpadom Unsko-sarskog kantona obuhvata plansko razdoblje 2014.-2019. U okviru Plana upravljanja otpadom USK su definirani operativni ciljevi uspostave integralnog sistema upravljanja otpadom na području USK u okvirima Strateških ciljeva višeg reda. Krovni cilj Plana upravljanja otpadom USK je: „Uspostava integralnog sistema upravljanja otpadom na području Unsko-sarskog kantona, kao dijela jedinstvenog integralnog sistema upravljanja otpadom na području Federacije BiH“.

Tabela 8. Obaveze općina prema Kantonalnom planu upravljanja otpadom

Mjera / aktivnost / projekt	Rok/vrijeme izvršenja	Odgovornost	Iznos sredstava (KM)	Izvor sredstava	Međunarodni fondovi/izvori	
1	2	3	4	5	6	
1. Smanjenje rizika po okoliš i zdravlje ljudi i uspostava infrastrukture za integralno upravljanje otpadom						
1.10.	Implementacija Plana upoznavanja javnosti sa planiranim aktivnostima izgradnje RCUO i regionalnog sanitarnog odlagališta USK u okviru RCUO	2014. →	Kanton, općine	-	-	-
1.11.	Noveliranje Sporazuma o zajedničkom upravljanju otpadom na području USK u skladu sa postavkama Plana upravljanja otpadom USK	2013.	Kanton i općine	-	-	-
1.12.	Zaključiti međuopćinski ugovor (sporazum) o financiranju izgradnje regionalnog sanitarnog odlagališta USK u okviru RCUO i njegovom korištenju nakon izgradnje	2014.	Kanton i općine	-	-	-
1.13.	Izrada općinskih planova upravljanja otpadom	2014.	Općine	400.000	Budžeti općina	EU, SB, UNDP, donatori
1.14.	Izrada Programa povećanja broja stanovnika obuhvaćenog organiziranim prikupljanjem otpada za svaku općinu USK sa procjenom potrebnih sredstava	2014.	Općine	80.000	Budžeti općina	-
1.15.	Realizirati Programe povećanja broja stanovnika obuhvaćenog organiziranim prikupljanjem otpada u skladu sa općinskim planovima upravljanja otpadom	2014.–2016.	Općine	-	-	-
1.16.	Izrada Studije izvodljivosti za uspostavu i izgradnju pretovarnih stanica u skladu sa kantonalnim i općinskim planovima upravljanja otpadom	2014.	Općine na čijem je području predviđena izgradnja pretovarnih stanica u skladu sa PUO	150.000	Budžeti općina na čijem području se nalazi PS	SB
1.17.	Izgradnja pretovarnih stanica	2015.–2016.	Općine na čijem je području predviđena izgradnja pretovarnih stanica u skladu sa PUO	7.200.000	Budžeti općina na čijem području se nalazi PS	EU, SB

Plan upravljanja otpadom Općine Sanski Most 2016-2020

Mjera / aktivnost / projekt		Rok/vrijeme izvršenja	Odgovornost	Iznos sredstava (KM)	Izvor sredstava	Međunarodni fondovi/izvori
1		2	3	4	5	6
1.18.	Izrada Studije izvodljivosti uspostave i izgradnje CUO (na općinskom ili međuopćinskom nivou) u skladu sa općinskim PUO	2015.	Općine koje su općinskim PUO predvidjele uspostavu i izgradnju CUO	-	-	-
1.19.	Izgradnja CUO (na općinskom ili međuopćinskom nivou) u skladu sa općinskim PUO *	2016.–2017.	Općine koje su općinskim PUO predvidjele uspostavu i izgradnju CUO	-	-	-
1.20.	Izrada studiju odvojenog skupljanja, transporta i reciklaže komponenti otpada u skladu sa Planom upravljanja otpadom USK i općinskim planovima upravljanja otpadom	2014.	Kanton i općine	100.000	Budžeti Kantona i općina	EU
1.21.	Obezbijediti (izgraditi) infrastrukturu za odvojeno prikupljanje, transport i reciklažu komponenti otpada	2014.–2016.	Općine i Kanton	1.500.000	Budžeti Kantona i općina	EU, SB, donatori
1.22.	Izrada Plana prilagođavanja upravljanja otpadom za postojeća odlagališta komunalnog otpada u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom FBiH	2013.–2014.	Općine koje to nisu dosad izradile	75.000	Budžeti općina	-
1.23.	Sanirati općinska odlagališta u skladu sa planom prilagođavanja, za korištenje do početka korištenja regionalne sanitarne deponije u okviru RCUO	2014.–2015.	Općine	1.600.000	Budžeti općina Federalni fond za zaštitu okoliša	EU, SB, donatori
1.24.	Zatvoriti i sanirati postojeća općinska odlagališta nakon početka korištenja regionalnog sanitarnog odlagališta u okviru RCUO	2016.–2017.	Općine	4.000.000	Budžeti općina	EU, SB
1.25.	Izraditi popis otpadom onečišćenih površina i divljih odlagališta otpada na području općine	2014.	Općine	80.000	Budžeti općina	donatori
1.26.	Donijeti Planove sanacije otpadom onečišćenih površina i divljih odlagališta otpada na području općine	2014.	Općine	80.000	Budžeti općina	-
1.27.	Realizirati Plan sanacije otpadom onečišćenih površina i divljih odlagališta otpada na području općine	2014.–2016.	Općine	1.200.000	Budžeti općina	SB
1.28.	Studija o uspostavi kapaciteta za odvojeno skupljanje i privremeno skladištenje opasnog otpada u skladu sa Federalnim planom upravljanja opasnim otpadom	2014.	Kanton	30.000	Budžet kantona	-
1.29.	Uspostavljanje kapaciteta za odvojeno skupljanje i privremeno skladištenje opasnog otpada u skladu sa Studijom o uspostavi kapaciteta za odvojeno skupljanje i privremeno skladištenje opasnog otpada	2014.–2015.	Kanton, općine, proizvođači opasnog otpada, operatori UOO	100.000	Budžeti kantona, općina i proizvođača otpada	SB

Plan upravljanja otpadom Općine Sanski Most 2016-2020

Mjera / aktivnost / projekt		Rok/vrijeme izvršenja	Odgovornost	Iznos sredstava (KM)	Izvor sredstava	Međunarodni fondovi/izvori
1		2	3	4	5	6
1.31.	Uspostava kapaciteta (infrastrukture) za zbrinjavanje inertnog otpada	2015.–2016.	Kanton, općine	50.000	Budžet kantona i općina	-
1.49.	Javna kampanja za podizanje svijesti o posljedicama neadekvatnog odlaganja otpada po okoliš i zdravlje ljudi	2014. →	Kanton, općine, operatori	150.000	Kanton, općine, operatori	-
1.50	Usklađivanje dokumenata prostornog uređenja sa postavkama i infrastrukturom sistema IUO na području kantona i općina USK, te postavkama kantonalnog i općinskih PUO	2014.–2015.	Kanton, općine	-	-	-
2. Smanjenje količina otpada za finalno odlaganje/zbrinjavanje uz efikasnije korištenje resursa						
2.2.	Kreirati i implementirati javnu kampanju za podizanje javne svijesti o načinima postupanja sa otpadom i afirmacije integralnog sistema upravljanja otpadom	2014.	Kanton, općine	100.000	Budžet kantona i općina	-
2.4.	Implementacija Programa za podizanje javne svijesti o mogućnostima i prednostima odvojenog skupljanja i ponovne upotrebe korisnih komponenti komunalnog otpada	2014. →	Kanton, općine	-	-	-
2.5.	Izrada i implementacija Plana edukacije i promocije prevencije i smanjivanja otpada svih zainteresiranih strana – javnosti, nevladinih organizacija, privrede	2014. →	Kanton, općine	50.000	Budžeti kantona i općina	-
2.6.	Institucionalno jačanje i edukacija organa državne uprave (kanton, općine) nadležnih za poslove upravljanja otpadom	2014. →	Kanton, općine	-	-	-
3. Osigurati provedbu sistema kroz pravni institucionalni i ekonomski okvir						
3.1.1.	Odluke o komunalnom redu	2014.	Općine	-	-	-
3.1.2.	Odluke o postupanju sa komunalnim i njemu sličnim otpadom	2014.	Općine	-	-	-
3.1.3.	Odluke o utvrđivanju jedinice mjere i propisivanju načina formiranja cijena komunalnih proizvoda i usluga	2014.	Općine	-	-	-
3.1.4.	Odluke o osnivanju, odnosno organizovanju JKP-a koje obavlja djelatnost postupanja sa otpadom	2014.	Općine	-	-	-
3.2.	Izmjene i dopune organizacije i sistematizacije općinskih organa uprave nadležnih za poslove upravljanja otpadom, u cilju postizanja optimalne organizacije	2013.–2014.	Općine	-	-	-
3.3.	Izmjene i dopune organizacije i sistematizacije javnih komunalnih preduzeća - operatora upravljanja	2014.	Javna komunalna preduzeća -	-	-	-

Mjera / aktivnost / projekt	Rok/vrijeme izvršenja	Odgovornost	Iznos sredstava (KM)	Izvor sredstava	Međunarodni fondovi/izvori
1	2	3	4	5	6
otpadom, u cilju postizanja optimalne organizacije u obavljanju djelatnosti upravljanja otpadom		operatori upravljanja otpadom, Općine (kao osnivači JKP)			
3.4. Izrada i implementacija Plana uspostave ekonomskih instrumenata upravljanja otpadom (naknade, takse, sredstva podrške – grantovi, refundacije – povrat sredstava)	2014.	Kanton, općine	50.000	Budžeti kantona i općina	-
3.5. Izrada Programa za financiranje uspostave i infrastrukture sistema IUO na području USK	2014.	Kanton, općine	30.000	Budžeti kantona i općina	-
4. Osigurati sistematsko praćenje parametara za ocjenu stanja okoliša					
4.2. Uspostavljanje i uvođenje registra podataka o proizvodnji otpada, upravljanju i postupanju sa otpadom (član 41. stav (1) kantonalnog Zakona o upravljanju otpadom)	2014.	Općina	-	-	-
4.5. Uspostava registra (katastra) generatora (zagađivača) otpada na području općina USK	2014.	Kanton i općine	50.000	Budžeti kantona i općina	-
4.11. Stalno stručno usavršavanje postojećeg kadra u oblasti zaštite okoliša i oblasti upravljanja otpadom	2014. – 2019.	Kanton, općine	400.000	Budžet kantona, budžet općine	-

3.1.4 Općinski planski dokumenti

Kada je riječ o općinskim planskim dokumentima u kojima se obrađuje problematika upravljanja otpadom, 2005. godine je urađen Lokalni ekološki akcioni plan Općine Sanski Most (LEAP).

Kroz LEAP su identificirani sljedeći osnovni problemi:

- odlaganje otpada na nedozvoljenim mjestima i na nedozvoljen način (“divlje deponije”),
- nedovoljan broj kontejnera koji se ne dezinfikuju,
- nedovoljna pokrivenost kontejnerima,
- negativan primjer odnosa građana prema odlaganju otpada u kontejnere,
- nedostatak korpi za smeće,
- nema odvajanje otpada za reciklažu.

Tabela 9. Operativni ciljevi u oblasti upravljanja otpadom predviđeni LEAP-om

Cilj	Mjera	Opis aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Rok	Finansijski izvori
C1		FORMIRATI SANITARNU DEPONJU, SANIRATI GLAVNU I DIVLJE DEPONUE			

Plan upravljanja otpadom Općine Sanski Most 2016-2020

Cilj	Mjera	Opis aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Rok	Financijski izvori
	M1	Formirati adekvatnu sanitarnu deponiju za općinu Sanski Most	Općina Region. deponija	KR	Reg.dep. Općina
	M2	Sanirati postojeću gradsku deponiju	Općina Reg.dep. JKP	KR	Reg.dep. Općina Projekti
	M3	Sanirati divlje deponije čišćenjem, odvozom i uništavanjem otpadnog materijala	Općina JKP MZ NVO	KR	Općina JKP Ministarst Poljoprivr. Projekti
	M4	Zakonima iz oblasti okolisa uvesti stroge kazne za prekršioce	Općina Komunal. redari	KR SR	Općina
	M5	Obezbijediti nadzor nad odlaganjem otpada na području cijele općine - komunalni redari	Općina JKP NVO MZ	KR SR DR	Općina JKP
C2	SORTIRANJE OTPADA PO VRSTI I MATERIJALU				
	M1	Uspostaviti reciklažu otpada	Općina JKP NVO Privrednici	KR SR DR	Općina JKP Privreda
	M2	Razdvajanje opasnog od neopasnog otpada i njegovo zbrinjavanje	Općina JKP NVO UG	KR SR DR	Općina JKP Projekti Samofinansiranje
	M3	Ekonomske cijene za zbrinjavanje opasnog i kabastog otpada	Općina USK JKP	KR SR DR	Zakonski propisi
	M4	Podsticati smanjivanje nastanka otpada po kućini	Općina JKP Privrednici	KR SR DR	Općina JKP Privreda
C3	EDUKACIJA STANOVNIKA I JAVNOG I POSLOVNOG SEKTORA O ODLAGANJU I UPRAVLJANJU OTPADOM				
	M1	Uspostavljanje sistema edukacije i informiranja javnosti o otpadu	NVO,UG, Škole, JKP Općina Mediji	KR SR DR	JKP Općina Ministars. Projekti
	M2	Na lokalnoj NTV 101 Sanski Most uvesti stalnu emisiju vezanu za ekološke teme	NVO Škole NTV Radio	KR SR DR	JKP Općina Ministars. Projekti
C4	DOVOLJAN BROJ KONTEJNERA NA ODGOVARAJUĆIM MJESTIMA				

Cilj	Mjera	Opis aktivnosti	Nosioci aktivnosti	Rok	Financijski izvori
	M1	Postaviti odgovarajući broj kontejnera u skladu sa standardima i potrebama korisnika	JKP Općina	KR SR	JKP Općina Ministars. Projekti
C5	KONTEJNERE REDOVNO PRAZNITI I DEZIFINCIRATI				
	M1	Postaviti odgovarajući broj kontejnera u skladu sa standardima i potrebama korisnika	JKP Općina	KR SR	JKP Općina Ministars. Projekti
	M2	U užem gradskom području kontejnere prazniti svaki dan, te dezinfikovati	JKP Općina	KR SR DR	JKP
C6	DOVOLJAN BROJ KORPI ZA SMEĆE				
	M1	Obezbijediti i postaviti korpe za smeće u gradu	Općina JKP	KR	Općina JKP

KR - kratkoročno (0-2 god); SR - srednjoročno (2-5 god); DR - dugoročno (5-10 god).

Mada je LEAP urađen 2005. godine, većina ciljeva nije ispunjena, odnosno nisu preduzete odgovarajuće aktivnosti navedene u LEAP-u. Izvršeno je saniranje divljih odlagališta tako da je od 2008. godine do 2014. godine, sanirano njih 64, a u tu svrhu uloženo je ukupno 204.000,00 KM.

Strategija lokalnog razvoja općine Sanski Most 2014. – 2023.

Osnovni problemi u oblasti upravljanja otpadom, navedeni u Strategiji, su:

- nedostatak političke podrške unapređenju procesa upravljanja otpadom;
- nepostojanje Plana upravljanja otpadom USK-a i općine;
- nepovjerenje svih zainteresiranih strana;
- nedostatak odgovarajuće studijsko-projektne dokumentacije;
- općine nisu prihvaćale predloženi regionalni koncept;
- nedostatak financijskih sredstava;
- ugroženost izvorišta vode za piće i okoliša

U sklopu ciljeva zaštite životne sredine, predviđenih Strategijom, za realizaciju plana zaštite životne sredine definisano je 25 projekata i mjera grupisanih u 4 programa:

- Program 1: Unaprijeđenje komunalne infrastrukture
- **Program 2: Integrirano upravljanje otpadom**
- Program 3: Zaštita voda i zemljišta
- Program 4: Unaprijeđenje energetske efikasnosti

Realizacija Programa 2. Integrirano upravljanje otpadom je predviđena kroz sledeće aktivnosti:

1. Izrada Općinskog plana upravljanja otpadom;
2. Izrada projektne dokumentacije za reciklažno dvorište i pretovarnu stanicu;
3. Izrada Idejnog rješenja za uspostavu ekoloških otoka u užem urbanom području;
4. Nabavka specijalnih vozila za transport selektiranog otpada

Izradom ovoga dokumenta provodi se aktivnost 1, dok je u toku provođenje aktivnosti 2 - Izrada projektne dokumentacije za reciklažno dvorište i pretovarnu stanicu 8urađen Plan prilagođavanja i Idejni projekat za sanaciju postojeće općinske deponije „Sanska brda“.

3.2 Zakonska regulativa

U nastavku se daje pregled odredbi iz relevantnih propisa na svim nivoima, a koje na bilo koji način utiču na organizaciju upravljanja otpadom na nivou općine.

Tabela 10 Propisi od značaja za upravljanje otpadom na nivou BiH

Zakon/Pravilnik	Broj Sl. glasnik BiH	Nadležnosti/Obaveze
Pravilnik o uslovima koje moraju ispunjavati pravna i fizička lica za promet fitofarmaceutskim sredstvima	51/11	Pravilnikom se propisuju uslovi u pogledu prostorija, opreme i kadrova, koje moraju ispunjavati pravna i fizička lica, koja obavljaju promet fitofarmaceutskim sredstvima- FFS. Promet FFS na malo (poljoprivredna apoteka), moraju imati odgovarajući skladišni prostor za čuvanje FFS, prostor za privremeno skladištenje otpada FFS, prodajni prostor i radni prostor za odgovorno lice. Prostor za privremeno skladištenje otpada FFS može se nalaziti i u sklopu skladišnog prostora namijenjenog za čuvanje FFS. Odgovorno lice se brine za skupljanje otpada FFS i otpadne ambalaže u skladu s propisima koji uređuju opasni otpad.
Zakon o radijacijskoj i nuklearnoj sigurnosti u Bosni i Hercegovini	88/07	Čl 17: Propise za upravljanje radioaktivnim otpadom donosi direktor Agencije u skladu s međunarodnim standardima. <i>Propis još nije donesen.</i>
Pravilnik o medicinskim sredstvima	04/10	Čl 87: Medicinska sredstva koja više nisu u uporabi zbrinjavaju se o trošku vlasnika odnosno pravne ili fizičke osobe kod koje je medicinsko sredstvo zatečeno.
Pravilnik o zbrinjavanju farmaceutskog otpada	23/11	Čl 3: Definiira farmaceutski otpad Čl 6: Definiira obavezu proizvođača farmaceutskog otpada da pripremi Plan upravljanja otpadom Čl 7: Proizvođač otpada je dužan prikupljati otpad selektivno u skladu sa dogovorenim budućim tretmanom. Čl 9: Propisuje obavezu razvrstavanja otpada po vrstama Čl 12: Propisuje obavezu sklapanja ugovora radi prenosa obaveza upravljanja otpadom na operatera sistema i sadržaj tog ugovora Čl 13: Transport opasnog otpada mora biti praćen odgovarajućom dokumentacijom.
Zakon o osnovama bezbjednosti saobraćaja na putevima u BiH	48/10, 75/06, 44/07, 6/06	Propisano je da je na javnim putevima zabranjeno podizati objekte, uređaje ili postrojenja, saditi sadnice ili postavljati predmete kojima se umanjuje preglednost puteva, kao i preglednost na raskrsnici, ili vršiti bilo kakve radnje koje bi mogle ugrožavati ili ometati saobraćaj na javnom putu ili oštećivati javni put i objekte na njemu.

Tabela 11. Propisi od značaja za upravljanje otpadom na nivou Federacije BiH

Naziv propisa	Broj Službenih novina FBiH	Propisane obaveze
Zakon o principima lokalne samouprave FBiH	49/06	Čl .2 Lokalna samouprava podrazumjeva pravo i osposobljenost jedinica lokalne samouprave da, u granicama zakona, reguliraju i upravljaju određenim javnim poslovima na osnovu vlastite odgovornosti i u interesu lokalnog stanovništva. Čl.4 Općina je jedinica lokalne samouprave koja je na osnovu ispunjavanja propisanih kriterija uspostavljena zakonom.

Naziv propisa	Broj Službenih novina FBiH	Propisane obaveze
		<p>Čl.8 U vlastite nadležnosti jedinice lokalne samouprave posebno spadaju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • utvrđivanje i provođenje politike uređenja prostora i zaštite čovjekove okoline; • donošenje prostornih, urbanističkih i provedbenih planova, uključujući zoniranje; • upravljanje, finansiranje i unapređenje djelatnosti i objekata lokalne komunalne infrastrukture: • prikupljanje i odlaganje čvrstog otpada: • održavanje javne čistoće.
Zakon o upravljanju otpadom	33/03 i 72/09	<p>Čl 6: Propisuje da je federalni plan upravljanja otpadom provedbeni dokument Strategije upravljanja otpadom Federacije BiH i njegov sadržaj</p> <p>Čl. 9: Saradnja sa kantonom kod izrade Kantonalnog plana upravljanja otpadom</p> <p>Čl. 10: propisuje obavezu izrade općinskih planova upravljanja otpadom i sadržaj tih planova:</p> <ul style="list-style-type: none"> • programe o sakupljanju opasnog otpada iz domaćinstava; • programe za korištenje komponenti iz komunalnog otpada; • programe za smanjenje procenta biorazgradivog otpada i ambalažnog otpada u komunalnom otpadu; • programe za podizanje javne svijesti u upravljanju otpadom; • lociranje postrojenja za upravljanje otpadom; <p>Čl.12-13: Obaveza dobivanja dozvole za obavljanje aktivnosti tretmana otpada i njegovog odlaganja (komunalna poduzeća)</p> <p>Čl 10-11: Obaveza da operator postrojenja za koje je potrebna okolinska dozvola izradi Plan upravljanja otpadom i imenuje odgovornu osobu za poslove upravljanja otpadom</p> <p>Čl.22: Daje mogućnost da proizvođač i prodavač prenesu obaveze upravljanja otpadom na operatera sistema za prikupljanje otpada putem ugovora ili sporazuma</p> <p>Čl.23: Definiira uspostavu sistema prikupljanja otpada od strane operatera za upravljanje otpadom</p> <p>Čl. 24: Definiira odgovornost proizvođača i vlasnika otpada da ponovno koriste i recikliraju otpad te ga skladište na okolinski prihvatljiv način.</p> <p>Čl.25-28: Definiira vršenje upravljanja komunalnim otpadom, donošenje odgovarajućih propisa i njihovog sadržaja</p> <p>Čl 30: Definiira obavezu selektivnog prikupljanja otpada od strane proizvođača ili vlasnika otpada</p> <p>Čl 36: Definiira obavezu odvojenog sakupljanja opasnog otpada proizvedenog u domaćinstvima, institucijama i službama i predavanje ovlaštenom operateru.</p> <p>Čl 37: Definiira obavezu registriranje svake deponije u katastru nekretnina</p>
Pravilnik o kategorijama otpada sa listama	09/05	Ovim pravilnikom propisuju se kategorije otpada sa listama prema osobinama otpada i djelatnosti iz kojih potiče otpad.
Pravilnik o izdavanju dozvole za aktivnosti	09/05	Ovim pravilnikom uređuje se postupak izdavanja dozvole za aktivnosti male privrede u upravljanju otpadom, utvrđuju aktivnosti male privrede za koje nije potrebno pribavljanje dozvole i uslovi uz

Naziv propisa	Broj Službenih novina FBiH	Propisane obaveze
male privrede u upravljanju otpadom		čije ispunjenje nije potrebno pribavljanje dozvole.
Pravilnik o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom	88/11	Čl 12: Proizvođači, uvoznici, punioci, pakeri distributeri i krajnji snabdjevači moraju organizirati posebno mjesto za preuzimanje, skupljanje, sortiranje i privremeno čuvanje ambalažnog otpada koji je preuzet ili je nastao u njihovoj djelatnosti ako količina u toku kalendarske godine takvog ambalažnog otpada premašuje: 80 t za papir i/ili 300 t za staklo i/ili 100 t za metale i/ili 30 t za plastiku Čl 14: Proizvođači, uvoznici, punioci, pakeri distributeri i krajnji snabdjevači putem ugovora prenose svoje obaveze na operatera sistema koji je dužan da obezbjedi preuzimanje otpada, njegovo ponovno iskorištenje i odlaganje.
Zakon o prikupljanju proizvodnji i prometu sekundarnih sirovina i otpadnih materijala	35/98	Čl.8: Pravne osobe koje obavljaju komunalnu djelatnost prikupljanja otpadaka u gradovima i naseljima dužne su da iz tih otpadaka izdvajaju sekundarne sirovine, da ih razvrstavaju po vrstama i na osnovu ugovora isporučuju preduzećima koja se bave preradom i proizvodnjom sekundarnih sirovina.
Uredbu o selektivnom prikupljanju, parkiranju i označavanju otpada	38/06	Cijela uredba se primjenjuje na proizvođače otpada i način prikupljanja, parkiranja i označavanja otpada sa posebnim akcentom na postupanje sa opasnim otpadom. Pravilnik se NE odnosi na kućni otpad ni otpad proizveden u zdravstvenim ustanovama.
Pravilnik o uvjetima za prijenos obaveza upravljanja otpadom sa proizvođača na operatera sistema za prikupljanje otpada	09/05	Ovim pravilnikom se propisuju uslovi pod kojima proizvođač i prodavac mogu prenijeti svoje obaveze upravljanja otpadom na operatera sistema za prikupljanje otpada putem ugovora ili sporazuma.
Pravilnik o sadržaju plana prilagođavanja upravljanja otpadom za postojeća postrojenja za tretman i odlaganje otpada i aktivnostima koje preduzima nadležni organ	09/05	Ovim pravilnikom se uređuje sadržaj Plana prilagođavanja za općinske deponije.
Uredba koja regulira obavezu izvještavanja operatora i proizvođača otpada o provođenju programa nadzora, monitoringa i vođenja evidencije prema uslovima iz dozvole	31/06	Ovom uredbom propisuje se obaveza dostavljanja godišnjeg izvještaja o ispunjenju uslova iz dozvole za upravljanje otpadom ili okolinske dozvole izdate proizvođačima otpada i operatorima postrojenja ili pogona za tretman otpada za upravljanje otpadom (komunalnim poduzećima)
Pravilniku o pogonima i postrojenjima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i	19/04	Ovaj pravilnik daje popis pogona i postrojenja koji imaju obavezu izrade studije uticaja na okoliš i dobivanja ekološke dozvole na federalnom nivou. Napomena: Isti pogoni i postrojenja su dužni pripremiti Plan upravljanja otpadom koji čini sastavni dio aplikacije za okolišnu dozvolu i čije odredbe se prepisuju kao obaveza u okolišnu dozvolu.

Naziv propisa	Broj Službenih novina FBiH	Propisane obaveze
pušteni u rad samo ako imaju okolinsku dozvolu		
Pravilnik o upravljanju medicinskim otpadom	77/08	<p>Čl. 5: Upravljanje medicinskim otpadom vrši se na osnovu Plana upravljanja medicinskim otpadom. Zdravstvena ustanova dužna je donijeti Plan upravljanja medicinskim otpadom u roku od dvije godine od dana stupanja na snagu ovog Pravilnika.</p> <p>Čl. 6: Zdravstvena ustanova dužna je imenovati referenta za upravljanje otpadom u ustanovi.</p> <p>Čl. 7: Propisuje da je referent za upravljanje otpadom izrađuje i prilagođava Plan upravljanja medicinskim otpadom u ustanovi, vrši nadzor na primjenom, obučava radnike, brine se o odlaganju otpada, vodi evidenciju i pokreće inicijative za smanjenje otpada.</p> <p>Čl. 8: Propisuje da je zdravstvene ustanove koja zapošljava više od 50 radnika je dužan uspostaviti odbor za upravljanje otpadom.</p> <p>Čl. 10: Veoma infektivni otpad treba tretirati toplotnom ili hemijskom sterilizacijom prije nego što se isti pomješa sa ostalim infektivnim otpadom. Medicinski otpad potrebno je držati u kutijama ili ambalaži na kojoj su jasno navedene karakteristike i obilježja kategorija i koje pružaju odgovarajuću zaštitu za osobe iz medicinskih ustanova koje stupaju u kontakt prilikom rukovanja navedenom ambalažom.</p> <p>Čl. 11: Sadržaj Plana upravljanja medicinskim otpadom</p> <p>Čl. 13: Propisuje da se infektivni otpad odlaže u crvenu burad, a ostali medicinski otpad iz čl.10 u žutu burad. Crvena burad sa infektivnim i eventualno biološkim otpadom moraju biti u minusnom režimu. Na buradima treba jasno istaknuti znak opasnosti i natpis "INFEKTIVNI OTPAD".</p> <p>Čl. 16: Rukovodilac zdravstvene ustanove dužan je da obezbijedi da se lijekovi nabavljaju putem ugovora kojim se dozvoljava povrat lijekova sa isteklim rokom upotrebe proizvođaču ili dostavljaču.</p>
Pravilnik o životinjskom otpadu i drugim neopasnim materijalima prirodnog porijekla koji se mogu koristiti u poljoprivredne svrhe	08/08	<p>Čl. 3: Životinjske fekalije – otpadne životinjske materije i sadržaj predželudaca i crijeva goveda- i drugi neopasni materijali biološkog i prirodnog porijekla koji nisu kontaminirani opasnim i štetnim materijama, mogu se koristiti u poljoprivredne svrhe kao đubrivo. Zabranjeno je otvoreno odlaganje na poljoprivredno zemljište većih komada mesa i drugog životinjskog otpada, koje će vidno narušavati prirodno okruženje te privlačiti lešinare</p> <p>Čl. 4: Definiira visoko rizični otpad i nalaže da se sav proizvedeni životinjski otpad mora neškodljivo ukloniti.</p> <p>Čl. 5-8: Definiira da se mulj iz postrojenja za tretman komunalnih otpadnih voda, iz septičkih jama ili sličnih instalacija može koristiti u poljoprivredi na kontrolisani način i propisuje uvjete pod kojima je to omogućeno.</p> <p>Čl. 9: Nalaže da se biorazgradivi otpad može koristiti u poljoprivredi tek nakon kompostiranja.</p> <p>Čl. 10: Hemikalije koje se koriste u poljoprivredi, a sadrže opasne materije se smatraju opasnim otpadom, prema Pravilniku o kategorijama otpada sa listama („Službene novine Federacije BiH“ broj 9/05) i zbrinjavaju se na način propisan članom 36. Zakona o upravljanju otpadom.</p>
Zakon o apotekarskoj djelatnosti	40/10	Čl. 12: Propisuju da apoteke moraju imati uspostavljen sistem upravljanja farmaceutskim otpadom u skladu sa važećim

Naziv propisa	Broj Službenih novina FBiH	Propisane obaveze
		standardima, kao i posebnim propisima koji regulišu ovu oblast. Čl. 25: Propisuje obavezu blagovremenog zbrinjavanja neispravnih lijekova koji se smatraju farmaceutskim otpadom, kao i medicinskih sredstva koja više nisu za upotrebu ili su neispravna na način i pod uslovima predviđenim državnim Zakonom, kao i propisima donijetim na osnovu tog zakona.
Pravilnik o bližim uvjetima glede prostora, opreme i kadra, kriterijima za osnivanje i obavljanje ljekarničke djelatnosti u svim organizacionim oblicima, kao i načinu i postupku njihove verifikacije	44/12	Član 9: U ljekarni se osigurava odlaganje i zbrinjavanje farmaceutskog i drugog otpada, te uspostavlja sustav upravljanja farmaceutskim otpadom suglasno Pravilniku o zbrinjavanju farmaceutskog otpada ("Službeni glasnik BiH", broj 23/11). Član 41-43: U postupku utvrđivanja ispunjenosti uvjeta prostora, opreme i kadra za rad ljekarne potrebno je dostaviti, između ostalog, dokaze o uspostavljenom sustavu upravljanja farmaceutskim otpadom sukladno važećim standardima, što podrazumijeva posjedovanje plana upravljanja farmaceutskim otpadom, opreme i ambalaže za zbrinjavanje farmaceutskog otpada ukoliko se isti transportira do druge osobe, kao i, u pravilu, ugovor sa fizičkom ili pravnom osobom koje obavlja funkciju operatera sustava za prikupljanje otpada, a suglasno Pravilniku o zbrinjavanju farmaceutskog otpada.
Zakon o zaštiti okoliša	33/03,38/09	Čl.27: Općinske službe za upravu su dužni pružiti podršku obrazovnim institucijama, vjerskim zajednicama, naučnim institucijama, stručnim organizacijama i udruženjima kako bi mogli djelotvornije provoditi svoje obrazovne i trening aktivnosti u oblasti okoliša.
Zakon o cestama	12/10 i 16/10	Propisana je zabrana poduzimanja bilo kakvih radova ili radnji na javnoj cesti i cestovnom pojasu ako bi ti radovi ili radnje mogli oštetiti javnu cestu, povećati troškove održavanja, odnosno ugrožavati ili ometati promet na njoj

Tabela 12 Kantonalni propisi od značaja za upravljanje otpadom

Naziv odluke	Br. službenog glasnika kantona	Propisane obaveze
Zakon o komunalnim djelatnostima USK-a	Sl glasnik USK-a 4/11	Član 6. Obaveza općina da obezbijede obavljanje komunalnih djelatnosti. Član 9. Općine su dužne da obezbjeđuju obavljanje komunalnih djelatnosti po načelima održivog razvoja. Član 22. Obaveze općine u regulisanju obavljanja komunalnih djelatnosti. Općina je dužna posebnim propisima regulisati uslove i način organiziranja poslova u vršenju pojedinih komunalnih djelatnosti
Zakon o upravljanju otpadom USK-a	Sl. glasnik USK-a 4/12 i 8/14	Član 11. Navodi da su Općine jedan od Subjekata planiranja otpada Član 12. Navodi obavezu izrade općinskih planova upravljanja otpadom

		<p>Član 14. Definiše sadržaj i način donošenja općinskog plana upravljanja otpadom</p>
Pravilnik o vođenju evidencije o otpadu	Sl. glasnik USK-a 30/12	<p>Pravilnik propisuje se oblik, sadržaj i način popunjavanja evidencije djelovodnika otpada sa podacima o porijeklu otpada, upravljanju i postupanju sa otpadom, kao i lokacija odlaganja otpada, količini i vrsti otpada u skladu sa katalogom otpada utvrđenim odredbama Pravilnika o kategorijama otpada sa listama („Službene novine FBiH“, broj: 9/05) i obrasca o transportu otpada.</p>
Pravilnik o načinu vođenju registra i sadržaja izvještaja i forme o otpadu	Sl. glasnik USK-a 30/12	<p>Član 2. Definiše obavezu da Registar vodi općinski organ uprave nadležan za poslove upravljanja otpadom.</p> <p>Član 5. Na osnovu podataka iz izvještaja općinskog organa uprave o podacima o proizvodnji otpada, upravljanju i postupanju s otpadom Ministarstvo za građenje, prostorno uređenje i zaštitu okoline Unsko-sanskog kantona upisuje podatke u zbirni registar podataka za cijeli Kanton.</p> <p>Član 6. Općinski organ uprave nadležan za poslove upravljanja otpadom dostavlja Zbirni (godišnji) izvještaj o otpadu, koji Ministarstvu za građenje, prostorno uređenje i zaštitu okoline Unsko-sanskog kantona, najkasnije do 31. januara tekuće godine za proteklu godinu.</p>

Tabela 13. Općinski propisi od značaja za upravljanje otpadom

Naziv odluke	Br. službenog glasnika Općine	Propisane obaveze
Odluka o načinu postupanja sa komunalnim i njemu sličnim otpadom	Sl. glasnik općine Sanski Most 1/14	Izrada općinskog plana upravljanja otpadom
Odluka o komunalnom redu	Sl. glasnik općine Sanski Most 9/09	<p>Član 129. Općinski načelnik, na prijedlog izvršioca i službe za privredno - komunalne djelatnosti i ekologiju utvrđuje područja na kojima se obavezno prikuplja i odvozi kućno smeće i krupni otpad Za odvoz smeća i krupnog otpada odgovorno je javno preduzeće.</p> <p>Član 130. Općinsko vijeće, na prijedlog javnog preduzeća, po pribavljenom mišljenju Općinske službe za privredno - komunalne djelatnosti i ekologiju, utvrđuje naknadu za</p>

		odvoz kućnog smeća i krupnog otpada.
Plan prilagođavanja upravljanje otpadom za deponiju komunalnog otpada općine S. Most	Januar 2013 godina, ENOVA d.o.o. Sarajevo	Integrirano upravljanje otpadom

3.3 Analiza i zaključci

Trenutno važeća zakonska regulativa dosta detaljno obrađuje oblast upravljanja otpadom i definira uloge svih aktera u njemu. Krovni Zakon o upravljanju otpadom FBiH (S.N. FBiH 33/03 i 72/09) predstavlja polaznu osnovu koja zajedno sa podzakonskim aktima zajedno daju jasnu sliku načina na koji se regulira pitanje integralnog upravljanja čvrstim otpadom. Na njih se naslanjaju sektorski propisi iz oblasti radijacijske sigurnosti, upravljanja medicinskim otpadom, upravljanja farmaceutskim otpadom, upravljanja otpadom životinjskog porijekla, upravljanje otpadom od hemikalija koje se koriste u poljoprivredi, upravljanje ambalažnim otpadom, upravljanje elektroničnim i elektronskim otpadom, itd., koji svi zajedno jasno definiraju ulogu svih aktera u sistemu, od proizvođača do trećih lica koja se bave sakupljanjem i konačnim zbrinjavanjem otpada. Ovom zakonskom regulativom su obuhvaćeni svi proizvođači koji su identificirani federalnim i kantonalnim pravilnikom o pogonima i postrojenjima koja mogu biti pušteni u rad samo ako imaju okolišnu dozvolu, te zdravstvene, farmaceutske i fitofarmaceutske ustanove, kojima je propisana obaveza izrade Plana upravljanja otpadom sektorskim propisima.

Zakon o upravljanju otpadom FBiH i prateći podzakonski akti propisuju obavezu razdvajanja otpada i odgovarajućeg tretmana za pojedine kategorije. Zakonodavac je donio posebne propise za ambalažni otpad, medicinski otpad i otpadne gume. Nedostaju posebni propisi koji će regulisati način upravljanja specifičnim vrstama otpada: otpadnim uljima, iskorištenim baterijama, akumulatorima, otpadima od električne i elektronske opreme. Na osnovu Zakona o fitofarmaceutskim sredstvima („Sl.glasnik BiH“, broj:76/11) donesen je i pravilnik kojim se uređuje obaveza poljoprivrednih apoteka za zbrinjavanje iskorištene ambalaže od sredstava za zaštitu bilja.

Zakonom o upravljanju otpadom je predviđeno da svaki proizvođač otpada ima sklopljen ugovor sa ovlaštenim operaterom. Način sticanja ovlaštenja je propisan zakonom. Međutim, navedeni propisi nisu u potpunoj primjeni, jer zahtijevaju značajna finansijska sredstva i tehničku opremljenost. Takođe, za plasman pojedinih kategorija potrebno je angažovanje ovlaštenih operatera.

Statutom Općine Sanski Most („Sl. glasnik Općine Sanski Most“, broj: 4/08, 5/08 i 5/09) kao poslovi kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana, utvrđeni su i: poslovi utvrđivanja i provođenja politike zaštite čovjekove okoline, poslovi upravljanja, financiranja i unaprjeđenja djelatnosti, objekata lokalne komunalne infrastrukture, uključujući i „aktivnosti prikupljanja i odlaganja čvrstog otpada“, te poslovi zaštite i unaprjeđenja prirodnog okoliša.

Općina Sanski Most donijela je Odluku o načinu postupanja sa komunalnim i njemu sličnim otpadom („Sl. glasnik Općine Sanski Most“, broj: 2/14), i njome uredila pitanje postupanja (sakupljanja, tretiranja i odlaganja) sa komunalnim i njemu sličnim otpadom, u skladu sa Zakonom o komunalnim djelatnostima i Zakonom o upravljanju otpadom. Organizovanje javnog komunalnog preduzeća koje obavlja komunalnu djelatnost postupanja sa komunalnim otpadom regulisano je odredbama Odluke o usklađivanju Odluke o osnivanju Javnog komunalnog preduzeća „Sana“ Sanski Most u skladu sa Zakonom o privrednim društvima i Zakonom o javnim preduzećima od 20.9.2005. godine.

Od aktivnosti postupanja sa komunalnim otpadom, u djelatnost preduzeća, navode se samo poslovi „reciklaže“ i „odvoza smeća“. Odluka je nepotpuna i manjkava i nije usklađena sa odredbama kantonalnih Zakona o komunalnim djelatnostima i Zakona o upravljanju otpadom.

Od obaveza koje proističu iz kantonalnih Zakona o komunalnim djelatnostima i Zakona o upravljanju otpadom, Općina Sanski Most nije donijela odluku o utvrđivanju jedinice mjere i propisivanju načina formiranja cijena komunalnih proizvoda i usluga (u skladu sa Zakonom o komunalnim djelatnostima).

U cilju zaokruženja pravnog okvira iz oblasti upravljanja otpadom, neophodno je da općinski propisi dožive određene izmjene u cilju provođenja Općinskog plana upravljanja otpadom, a cijene komunalnih usluga će trebati uskladiti sa Općinskim planom upravljanja otpadom, kantonalnim Zakonom o komunalnim djelatnostima i općinskim propisima. Također, potrebno je i riješiti imovinsko pravne odnose za sanaciju i proširenje postojeće lokaciju odlagališta gdje bi i bila locirana i postrojenja za upravljanje otpadom.

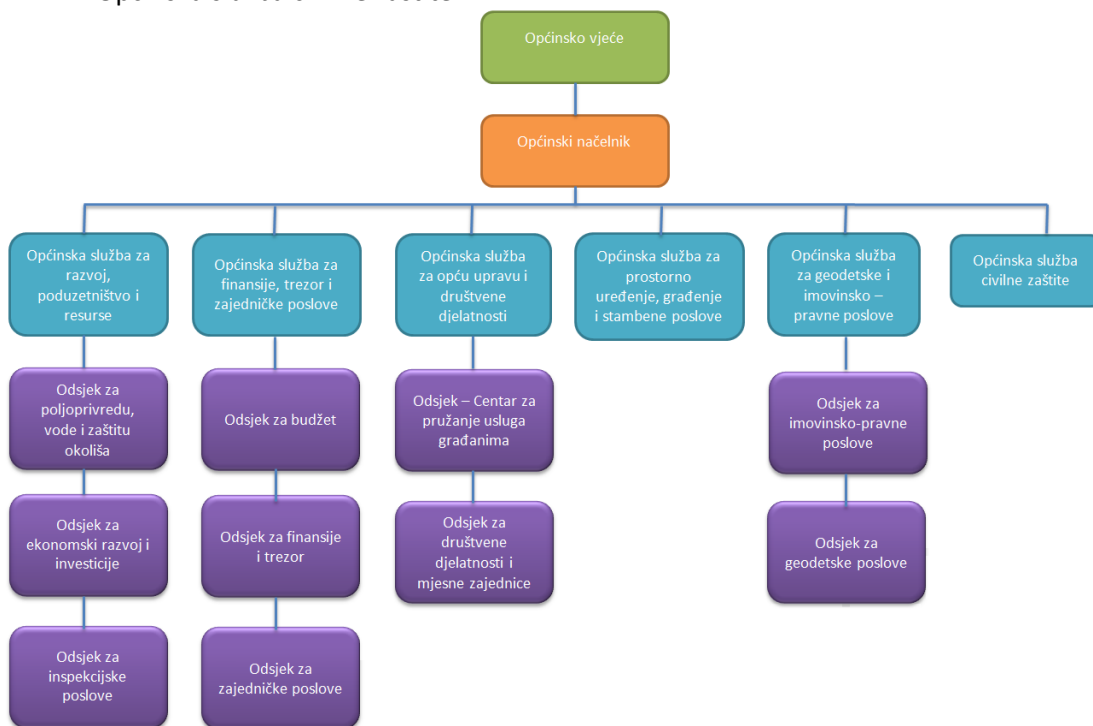
4 Administrativni okvir upravljanja otpadom

4.1 Institucionalna organizacija

Radom Jedinственог опćинског органа управе руководи опćински наћелник, као орган извршне власти у опćини у складу са законом, Statutom и другим прописима опćине. Рукovoђење Јединственим органом управе, наћелник остварује путем помоћника наћелника и секретара Опćинског вјећа који непосредно руководе службама за управу.

Poslove и задатке локалне samouprave из надлежности опćине, као и управне послове који се федералним и кантоналним законом ставе у надлежност опćине, врши Јединствени орган управе путем слjedeћих служби за управу:

- Stručna služba Općinskog vijeća и Općinskog načelnika,
- Općinska služba за razvoj, poduzetništvo и resurse:
  - Odsjek за poljoprivredu, vode и заштиту okoliša
  - Odsjek за ekonomski razvoj и investicije
  - Odsjek за inspeksijske poslove
- Općinska služba за finansije, trezor и zajedničke poslove:
  - Odsjek за budžet
  - Odsjek за finansije и trezor
  - Odsjek за zajedničke poslove
- Općinska služba за opću upravu и društvene djelatnosti:
  - Odsjek – Centar за pružanje usluga građanima
  - Odsjek за društvene djelatnosti и mjesne zajednice
- Općinska služba за prostorno uređenje, građenje и stambene poslove
- Općinska služba за geodetske и imovinsko – pravne poslove
  - Odsjek за imovinsko-pravne poslove
  - Odsjek за geodetske poslove
- Općinska služba civilne zaštite

Slika 3. Organizaciona šema Općine Sanski Most

U skladu sa članom 14. Statuta Općine Sanski Most, općina je nadležna, između ostalog, za:

- utvrđivanje i provođenje politike uređenja prostora i zaštite čovjekove okoline, i
- upravljanje, finansiranje i unapređenje djelatnosti i objekata lokalne komunalne infrastrukture:
  - vodosnabdijevanje, odvođenje i prerada otpadnih voda,
  - **prikupljanje i odlaganje čvrstog otpada,**
  - **održavanje javne čistoće,**
  - održavanje lokalnih grebalja/grobalja,
  - lokalni putevi i mostovi,
  - ulična rasvjeta,
  - javna parkirališta,
  - parkovi,.
- zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša

U postojećoj sistematizaciji Općine Sanski Most, poslovima vezanim za upravljanje otpadom bavi se Općinska služba za razvoj, poduzetništvo i resurse - Odsjek za poljoprivredu, vode i zaštitu okoliša.

Služba za razvoj, poduzetništvo i resurse vrši upravne, upravno-nadzorne, stručno-operativne, studijsko-analitičke i administrativne poslove u oblastima: turizma, trgovine, ugostiteljstva, poljoprivrede i stočarstva, vodoprivrede, zaštite voda i životnog okoliša i prirodnih bogatstava uopće, lova, ribolova, industrije, energetike, prometa i veza, obrta i zapošljavanja, komunalnih djelatnosti, obnove objekata i infrastrukture, te nadzire rad javnih ustanova i preduzeća čiji je osnivač Općina. Pored naprijed navedenog, Služba prikuplja, obrađuje i analizira podatke vezane za stvaranje povoljnog poslovnog okruženja. Nadležnost Službe je i da priprema informativne i analitičke materijale iz navedenih oblasti, prati privredna kretanja, posebno u oblasti obrta, vodi službene evidencije utvrđene pozitivnim propisima, vodi upravni postupak iz oblasti za koje je nadležna, vodi statistiku i statistička istraživanja u skladu sa pozitivnim propisima, priprema prednacrt, nacrt i prijedloge normativnih akata iz svoje nadležnosti, obavlja upravno-nadzorne, studijsko-analitičke i stručno-operativne poslove inspekcijskog nadzora u urbanističkoj, građevinskoj, komunalnoj i vodnoj oblasti u skladu sa Zakonima i podzakonskim aktima, preduzima preventivne, upravne i kaznene mjere iz oblasti inspekcije, vrši podnošenje krivičnih i prekršajnih prijava i izdavanje prekršajnih naloga. Služba koordinira, priprema i izrađuje strategije razvoja pojedinih oblasti, pojedinačne planove i projekte razvoja Općine, priprema programe i projekte za apliciranje za sredstva kod viših organa uprave, te međunarodnih fondova.

Određeni su službenici koji imaju u opisu radnog mjesta prikupljanje podataka od važnosti za upravljanje čvrstim otpadom, i to :

Stručni savjetnik za upravljanje i zaštitu voda i okoliša i eksploataciju prirodnih resursa, u opisu poslova ima:

- izvršava i prati izvršavanje obaveza Općine koje proističu iz Zakona o vodama, Zakona o zaštiti okoliša, Zakona o zaštiti prirode, Zakona o zaštiti zraka i drugih zakona koji regulišu oblast i štite i iskorištavanja prirodnih resursa;
- utvrđuje i prati stanje u oblasti zaštite voda, okoliša i iskorištavanja prirodnih resursa;
- predlaže mjere, radnje i postupke u cilju sprečavanja nastanka štetnih posljedica i prati realizaciju tih mjera i radnji;
- inicira izradu, učestvuje u izradi, prati i predlaže realizaciju planova i projekata iz djelokruga rada;
- izrađuje analize, informacije i izvještaje i druge stručne analitičke materijale iz oblasti upravljanja i zaštite voda i okoliša;
- vrši nadzor i koordinaciju poslova javnih ustanova i javnih preduzeća u oblasti upravljanja i voda i okoliša, te eksploatacije prirodnih resursa;

- vrši stručnu obradu programa i projekata iz oblasti upravljanja i zaštite voda i okoliša i eksploatacije prirodnih resursa;
- vrši koordinaciju poslova i zadataka svih učesnika u zaštiti okoliša i iskorištavanja prirodnih resursa na općinskom nivou;
- učestvuje u izradi nacrtu i prijedloga općinskih i drugih propisa iz oblasti djelokruga rada za Općinsko vijeće;
- vrši pregled tehničke dokumentacije i provjerava njenu usklađenost sa normama i standardima za oblast zaštite voda i okoliša;
- prima stranke i daje im stručna objašnjenja i upute u skladu sa zakonskim propisima o pitanjima iz nadležnosti ovog radnog mjesta;
- odgovara za zakonito, blagovremeno, potpuno, efikasno i efektivno vršenje poslova;

Stručni saradnik za pripremu projekata iz oblasti upravljanja i zaštite voda i okoliša, u opisu posla ima:

- priprema izradu projekata iz oblasti upravljanja i zaštite voda i okoliša;
- prikuplja i selektira podatke potrebne za izradu projekata iz oblasti upravljanja i zaštite voda i okoliša;
- učestvuje u izradi analiza, informacija i drugih materijala iz oblasti upravljanja i zaštite vode okoliša;
- kontaktira i saraduje sa međunarodnim institucijama i nevladinim organizacijama sa ciljem privlačenja sredstava za realizaciju projekata iz oblasti upravljanja i zaštite voda i okoliša;
- kontaktira i saraduje sa višim nivoima vlasti (državnim, federalnim, kantonalnim) u cilju implementacije budžetskih sredstava odobrenih sa tih nivoa u svrhu realizacije konkretnih projekata;
- prikuplja i obrađuje informacije vezane za upravljanje i zaštitu voda i okoliša; prima stranke i daje im stručna objašnjenja i upute u skladu sa propisima o pitanjima iz oblasti i djelokruga rada;
- odgovara za zakonito, blagovremeno, potpuno, efikasno i efektivno vršenje svih poslova;

Viši referent za vode i zaštitu okoliša, u opisu posla ima:

- formira bazu podataka iz oblasti upravljanja i zaštite voda i okoliša i ažurira istu;
- kontaktira sa predstavnicima MZ s ciljem bržeg uočavanja i rješavanja problema iz oblasti upravljanja i zaštite voda i okoliša;
- vrši obradu i unos podataka u bazu podataka,
- vodi evidenciju podnesenih žalbi u Službi;
- podnosi mjesečne a po potrebi i sedmične izvještaje o svom radu Načelniku službe;
- odgovoran je za provedbu propisanih postupaka i procedura o internoj kontroli;

Komunalni inspektor, u opisu posla ima:

- vrši nadzor nad izvršavanjem zakona i drugih propisa iz oblasti komunalne djelatnosti - odluka kojom se reguliše komunalni red na području Općine, a naročito na području uređenih naselja, održavanju čistoće i čuvanju javnih površina,
- preduzima preventivne upravne i kaznene mjere iz oblasti inspekcije,
- donosi rješenja kojima nalaže otklanjanje utvrđenih nepravilnosti, te vodi evidenciju o svim izvršenim inspekcijskim pregledima i poduzetim upravnim mjerama,
- saraduje sa komunalnim redarima oko poslova iz nadležnosti Odsjeka te koordinira izvršavanje poslova i zadataka iz zajedničke nadležnosti sa komunalnim redarima,

Viši samostalni referent - komunalni redar, u opisu posla ima:

- pomaže u radu komunalnom inspektoratu na taj način što prati, ukazuje na prisutne trenutne probleme iz oblasti komunalnih djelatnosti koji se odnose na korisnike i davaoce komunalnih usluga u pogledu načina i uslova korištenja, uređivanja i održavanja komunalnih objekata i uređaja kao što su: saobraćajnice i druge površine javnog saobraćaja u naseljima, autobuske stanice i stajališta, javna rasvjeta, javna kupališta, česme, bunari, javna skladišta, groblja, javni WC, sportski objekti, dječija igrališta, tržnice, stočne i druge pijace, dobra u općoj upotrebi, javne površine, javno gradsko zelenilo, korita i obala rijeka i dr.;
- prati izvršavanje usluga iz oblasti zajedničke komunalne potrošnje od strane komunalnog i drugih preduzeća koja obavljaju te usluge;
- kontaktira sa predstavnicima MZ u cilju bržeg uočavanja i rješavanja problema vezano za higijenu i održavanje javnih površina;
- usko surađuje sa komunalnim i ostalim inspektorima,

4.2 Ugovori i saradnja u oblasti upravljanja otpadom

Općinsko vijeće Sanski Most je svojim aktom (Odlukom) osnovalo komunalno preduzeće JKP „Sana“ d.o.o. i na njega prenijelo poslove upravljanja otpadom. Općina Sanski Most nema potpisan ugovor sa JKP „Sana“ d.o.o. o pružanju usluga, kao ni druge ugovore ni sporazume sa preduzećima koja obavljaju uslugu prikupljanja i tretmana otpada, a koji eventualno imaju ovlaštenja od strane viših nivoa vlasti.

Općina Sanski Most ima potpisanu suradnju sa susjednim općinama o reguliranju zajedničkih aktivnosti u oblasti upravljanja otpadom na području USK-a i pristupanju društvu - "US REG-DEP" d.o.o. Bihać.

Takođe surađuje i sa nevladinim sektorom UNDP, OSCE, Una Consulting Bihać, EKO život Tuzla i pravnim licima JU Općinski fond za komunalne djelatnosti i infrastrukturu, JKP "ViK" d.o.o. Sanski Most.

4.3 Analiza i zaključci

Administrativno gledano, nadležnosti za upravljanje čvrstim otpadom su podijeljene između administrativnih tijela Federacije BiH i Unsko-sanskog kantona. U skladu sa pozitivnim zakonskim propisima, upravljanje svim vrstama otpada je regulirano propisima na federalnom nivou gdje su nadležnosti za planiranje i uspostavljanje sistema upravljanja čvrstim otpadom date Federalnom ministarstvu okoliša i turizma. U okviru svojih nadležnosti, ovo ministarstvo izdaje dozvole za izvoz otpada, licence za operatere sistema upravljanja otpadom, te okolišne dozvole u okviru kojih su pogoni i postrojenja iz njihove nadležnosti dužni pripremiti Plan upravljanja otpadom i osigurati da se njihovim otpadom upravlja na način propisan zakonskim odredbama. Inspekcijски nadzor iz domena provedbe Zakona o upravljanju otpadom je u nadležnosti Inspektorata urbanističko - ekološke inspekcije Federalne uprava za inspekcijske poslove.

Postojeća organizacija upravljanja komunalnim otpadom je bazirana na principu jedna općina – jedan operater. Treba napomenuti da je JKP "Sana" u stečaju i da se hitno općinske i kantonalne nadležne službe moraju uključiti u rješavanje statusa preduzeća.

Aktivnosti koje sačinjava postojeći sistemi upravljanja otpadom, kod JKP "Sana" su svedene na one osnovne, i to prikupljanje otpada, njegov transport i odlaganje na odlagalište. Zbrinjavanje otpada

nije jedina djelatnost koju obavlja komunalno preduzeće. Ostale aktivnosti kao npr. gradska higijena i zelenilo, upravljanje tržnim pijacama, pranje gradskih ulica, zimska služba, održavanje mezarja, održavanja i naplate dodjeljenih lokacija parking - prostora u gradu, hvatanje, sterilizacije-kastriranja i udomljavanja pasa lualica kao i održavanje same lokacije prihvatilišta-AZIL za pse i dr. su takođe u nadležnosti komunalnog preduzeća.

Iako Općina ima službu koja se bavi komunalnim poslovima i inspeksijsku službu u kojoj je zaposlen komunalni inspektor i komunalni redari, oni se u svom krugu djelovanja vrlo malo bave problematikom otpada.

Komunalni inspektor ima nadležnosti da pokrene upravni postupak protiv lica koja neadekvatno postupaju sa građevinskim materijalom i odlažu ga nepropisno na javne površine u postupku izgradnje objekata. Komunalni inspektor nema nadležnosti da postupa po predmetima žalbi građana u vezi komunalnih pitanja te ista prosljeđuje Kantonalnoj upravi za inspeksijske poslove.

Planiranje se vrši godišnje u saradnji sa mjesnim zajednicama koje iskazuju svoje potrebe u vidu dodatnih kontejnera ili uređenja kontejnerskih mjesta. Odobrenja za lociranje kontejnera na javnim površinama se uglavnom ne izdaju zbog manjkavosti prostorno-planske dokumentacije.

5 Postojeći kapaciteti za prikupljanje i odvoz otpada

5.1 Opremljenost za pružanje usluge prikupljanja i odvoza otpada

JKP „Sana“ d.o.o. Sanski Most raspolaže sa sljedećom mehanizacijom koja se koristi za prikupljanje i odvoz komunalnog otpada:

- Kamion MERCEDES – smećar	god.proizvodnje 2001.
- Kamion MAN-DAF – smećar	god.proizvodnje 2001.
- Kamion RENO – smećar	god.proizvodnje 2005.
- Specijalno vozilo IVECO	god.proizvodnje 1992.
- Kamion MERCEDES	god.proizvodnje 2007.
- Mali kamion sa ceradom za sokake	god.proizvodnje 1984

JKP „Sana“ Sanski Most posjeduje:

• kontejneri zapremine 1,1 m ³	76 kom.
• kante zapremine 240 l	1.200 kom.
• kante zapremine 120 l	5.900 kom

Veliki broj kontejnera se uništi tokom zimske sezone kada se u njih odlaže otpad iz peći na čvrsto gorivo – vreo, pa dolazi do zapaljenja sadržaja u kontejneru kao i samog kontejnera.

Potrebno je da se na udarnim mjestima u gradskoj zoni postave kontejneri u koje će se odlagati samo pepeo iz peći, a to opet zavisi od svijesti korisnika.

Na području općine Sanski Most postavljano je 5 zelenih ostrva, na 5 lokacija, u toku 2016. godine

5.2 Dinamika i način odvoza i prikupljanja otpada

JKP „Sana“ vrši organizovano sakupljanje i odvoz komunalnog otpada na području grada i dio prigradskih naselja. Otpad se trenutno prikuplja od domaćinstava koja pripadaju sljedećim mjesnim zajednicama: Grad desna obala, Grad lijeva obala, Zdena, Pobriježje, Čaplje, Fajtovci, Skučani Vakuf, D. Kamengrad, G. Kamengrad, Husimovci, Stari Majdan, Trnova, Šehovci, Kijevo, Tomina, Hrustovo, Vrhpolje, Lušci Palanka, Demiševci.

Broj potpisanih ugovora sa domaćinstvima je 6.751 korisnika, broj potpisanih ugovora sa lokalima i zanatskim radnjama je 363 korisnika, a broj potpisanih ugovora sa preduzećima i javnim ustanovama je 194 korisnika, tako da je ukupna broj ugovora 7.308. Procenat pokrivenosti uslugom cca 90% urbanog područja općine. Prikupljeni otpad sa teritorije općine Sanski Most se odvozi na lokalnu općinsku deponiju Sanska brda, gdje se se vrši njegovo odlaganje uz djelimično izdvajanje sekundarnih sirovina - plastike i PET ambalaže. Dnevna količina otpada koji se prikupi kreće se cca 29 t/danu.

Odvoz otpada iz gradske jezgre vrši se svakodnevno. Međutim, ovdje se mora naglasiti da svaki dan nisu pokrivene sve ulice (nedostatak mehanizacije da bi se pokrile sve ulice). Lančano, to povlači problem da u pojedinim ulicama postoje prepunjeni kontejneri, a u pojedinim naseljima i formiranje divljih deponija.

Tabela 14. Dinamika i način odvoza i prikupljanja otpada

Mjesna zajednica	Naselje	Način prikupljanja	Broj	Učestalost odvoza	Pokrivenost uslugama
GRAD DESNA OBALA	JEZERNICE	KANTE		4 x MJESEČNO	90 % JE POKRIVENOST KOMPLET TERITORIJE OPĆINE
	KRUHARI	KANTE		4 x MJESEČNO	
	ŽELJEZNIČKO NASELJE	KANTE		4 x MJESEČNO	
	BARE	KANTE		4 x MJESEČNO	
	ALAGIĆA POLJE	KANTE		4 x MJESEČNO	
	URBANI DIO GRADA NA DESNOJ OBALI	KANTE		4 x MJESEČNO	
GRAD LIJEVA OBALA	KRKOJEVCI DONJI	KANTE		4 x MJESEČNO	
	KRKOJEVCI GORNJI	KANTE		4 x MJESEČNO	
	MAHALA	KANTE		4 x MJESEČNO	
	NASELJE 17 VKB	KANTE		4 x MJESEČNO	
	OTOKE	KANTE		4 x MJESEČNO	
	VEDRO POLJE	KANTE		4 x MJESEČNO	
ZDENA	ZDENA	KANTE		4 x MJESEČNO	
POBRIJEŽJE	POBRIJEŽJE	KANTE		4 x MJESEČNO	
	PODLUG	KANTE		4 x MJESEČNO	
ČAPLJE	ČAPLJE	KANTE		4 x MJESEČNO	
	LUŽANI	KANTE		4 x MJESEČNO	
FAJTOVCI	FAJTOVCI	KANTE		4 x MJESEČNO	
	LUKAVICE	KANTE		4 x MJESEČNO	
	NAPRELJE	KANTE		4 x MJESEČNO	

Mjesna zajednica	Naselje	Način prikupljanja	Broj	Učestalost odvoza	Pokrivenost uslugama
	GORICE	KANTE		4 x MJESEČNO	
	MODRA	KANTE		4 x MJESEČNO	
SKUCANI VAKUF	SKUCANI VAKUF	KANTE		4 x MJESEČNO	
D. KAMENGRAD	D. KAMENGRAD	KANTE		4 x MJESEČNO	
G. KAMENGRAD	G. KAMENGRAD	KANTE		4 x MJESEČNO	
	OKREČ	KANTE		4 x MJESEČNO	
	VRŠE	KANTE		4 x MJESEČNO	
	ČIRKIĆI	KANTE		4 x MJESEČNO	
HUSIMOVCI	HUSIMOVCI	KANTE		4 x MJESEČNO	
STARI MAJDAN	STARI MAJDAN	KANTE		4 x MJESEČNO	
	DŽEVAR	KANTE		4 x MJESEČNO	
	BRDARI	KANTE		4 x MJESEČNO	
TRNOVA	TRNOVA	KANTE		4 x MJESEČNO	
ŠEHOVCI	ŠEHOVCI	KANTE		4 x MJESEČNO	
	POLJAK	KANTE		4 x MJESEČNO	
KIJEVO	KIJEVO	KANTE		4 x MJESEČNO	
TOMINA	TOMINA	KANTE		4 x MJESEČNO	
HRUSTOVO	HRUSTOVO	KANTE		4 x MJESEČNO	
	JEZERCİ	KANTE		4 x MJESEČNO	
VRHPOLJE	VRHPOLJE	KANTE		4 x MJESEČNO	
	BANJA ILIDŽA	KANTE		4 x MJESEČNO	
LUŠCI PALANKA	LUŠCI PALANKA	KANTE		4 x MJESEČNO	
DEMIŠEVCI	DEMIŠEVCI	KANTE		4 x MJESEČNO	

5.3 Sakupljanje opasnog otpada iz domaćinstava

Ne postoji organizovan način sakupljanja opasnog materijala iz domaćinstva.

5.4 Sakupljanje specijalnog otpada

Otpad od životinjskih leševa

Veoma je izražen problem odlaganja životinjskog otpada, kostiju i iznutrica iz gradskih mesnica. JKP "Sana" djelimično sakuplja ovu vrstu otpad i odlaže je na općinskoj deponiji u djelimično kontrolisanim uslovima, a određeni dio ove vrste otpada završava na divljim smetljištima. Potrebno je da Kanton predloži rješenje za tretman ove vrste otpada te se predlaže da općinske vlasti potaknu rješenje tog problema.

Medicinski otpad

Ne postoje precizni podaci. Prema dostupnim podacima u JZU Opća bolnica Sanski Most nastaje 20,4 kg oštih predmeta, 30 kg infektivnog otpada i 76,4 kg farmaceutskog otpada, dok radom Doma zdravlja Sanski Most nastaje 28 kg oštih predmeta i 190 kg infektivnog otpada na mjesečnom nivou. Opasni medicinski otpad se pomoću sterilizatora pretvara u neopasni otpad i kao takav se odvozi na općinsku deponiju. Lijekovi sa isteklim rokom trajanja se vraćaju nazad distributeru. Materijal koji se ne može zbrinuti na ovaj način, preuzima D.O.O. "KEMIS-BH" LUKAVAC, RECIKLON. Domovi zdravlja po mjesnim zajednicama, apoteke, veterinarske stanice i stomatološke ambulante su ozbiljan izvor svih vrsta medicinskog otpada, a nisu adekvatno riješile problem zbrinjavanja.

Farmaceutski

Ne postoje precizni podaci, ali se smatra da najveće količine ovog otpada završe u kontejnere za komunalni otpad.

Građevinski otpad

Ogromne količine ovog otpada završavaju na javnim površinama uz putne komunikacije, obale potoka i rijeka itd.

Slupana i stara vozila

Ova vrsta otpada i ne predstavlja veći problem jer su sakupljači sekundarnih sirovina glavni „operateri“ za ovu vrstu otpada.

Ulja i masti

Pojedine firme na području općine Sanski Most imaju ugovore sa ovlaštenim operaterima po pitanju ove vrste otpada. Pojedine količine ovog otpada završe kao energent u kotlovnica za zagrijavanje individualnih objekata.

Elektronski i električni otpad

Ova vrsta otpada se ne prikuplja organizovano, pa zbog toga ne postoje tačni podaci o količinama ove vrste otpada. Operator koji preuzima ovu vrstu otpada od pojedinih privrednih subjekata je „KEMIS-BH“ d.o.o Lukavac.

Kabasti otpad

Velike količine kabastog otpada upućuje na potrebu posebnog sakupljanja za razliku od sakupljanja običnog komunalnog otpada s obzirom da su za to potrebni različiti tehnički uslovi. Kabasti otpad opterećuje okoliš svojim gabaritima i njegovo uklanjanje je jedan od važnih zadataka sistema upravljanja otpadom. JKP „Sana“ vrši odvoz kabastog otpada po potrebi, s obzirom na neorganizirani karakter njegovog odlaganja. Potrebno bi bilo planirati odvoz kabastog otpada po mjesnim zajednicama kako bi u toku godine bilo obuhvaćeno prikupljanje sa cijele teritorije općine.

Mulj iz septičkih jama i uređaja za pročišćavanje

Ova vrsta otpada se odnosi na otpad i mulj prikupljen iz uređaja za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda, mulj prikupljen iz uređaja za prečišćavanje industrijskih otpadnih voda i otpad prikupljen iz septičkih jama. Pražnjenje septičkih jama obavlja se od strane JKP "Vododvod i kanalizacija" d.o.o. Sanski Most. Ne postoje podaci o prikupljenim količinama ove vrste otpada.

5.5 Proizvođači otpada koji sami zbrinjavaju otpad

Većina privrednih subjekta ima ugovor sa komunalnim preduzećem o odvozu komunalnog otpada. Takođe, pojedini subjekti imaju ugovore i sa drugim operaterima po pitanju specijalnog otpada. Vjerovatno da pojedine firme i same zbrinjavaju svoj otpad, ali o tome nemamo podatak.

5.6 Drugi operateri

Na području općine Sanski Most posluje preduzeće "AGS" d.o.o., Ključ, koje je u postojećoj industrijskoj hali dioničkog društva "PRODIST", Sanski Most instalirao mobino postrojenje za recikliranje rabljenog grita.

Pojedine vrste otpada preuzimaju i drugi operateri, a to su:

- „Kemis – BH“ d.o.o. Lukavac - elektronički otpad, sijalice i akumulatori
- D.O.O. "KEMIS-BH" LUKAVAC, RECIKLON - medicinski otpad

5.7 Analiza i zaključci

Generalno upravljanje otpadom na području općine nije na zadovoljavajućem nivou. Finansijska situacija je ograničavajući faktor za nabavku nedostajuće tehnologije, transportnih sredstava i druge opreme, ali uz povlačenje sredstava iz raznih fondova postoji šansa da se na ovom polju popravi situacija. Opasni i specijalni otpad je sve veći problem jer nastaje sa razvojem svjetske tehnologije i podizanjem standarda života. Trenutno ne postoji nikakav sistem za prikupljanje opasnog i specijalnog otpada niti postoje podaci ko i kako ga prikuplja i gdje se baca ili odlaže. Ovo područje se morama urediti što prije jer su i opasni i specijalni otpad posebni zagađivači okoline koji zaslužuju poseban tretman. Tu je potrebno napraviti ugovore o saradnji i sa drugim pravnim licima pa i sa drugih općina.

Dinamika odvoza otpada je nezadovoljavajuća, nije postavljen dovoljan broj kontejnera, naročito u užem gradskom jezgri, kao i dijelovima grada sa uskim ulicama u kojima nije moguće ući sa specijalnim vozilom. Potrebno je izvršiti modernizaciju i opremanje komunalnog preduzeća kako bi se osiguralo redovno i pravovremeno odvoženje čvrstog otpada, te obezbijedili uslovi za selekciju čvrstog otpada, radi njegovog ponovnog korištenja kao sekundarne sirovine.

Otpad u samom centru općine se prikuplja svakodnevno, dok se u ruralnim dijelovima odvozi jednom sedmično. Prikupljanje otpada u ruralnim dijelovima općine vrši se u vrećama i kantama koje, dok su u gradskoj jezgri postavljeni kontejneri od 1.1m³.

Potrebno je obnoviti i proširiti mehanizaciju za prikupljanje otpada jer su postojeći često u kvaru što onemogućava proširenje područja prikupljanja, a ponekad i redovnost odvoza. Zaposleni u komunalnom preduzeću nailaze na otpor dijela stanovništva u ruralnim područjima zbog slabe ekonomske moći kao i niske svijesti građana o neophodnosti kvalitetnog prikupljanja i deponovanja otpada.

Poseban problem je nepostojanje organizovanog prikupljanja opasnog otpada iz domaćinstava i privrednih subjekata. U narednom periodu bi trebalo osigurati prostor za izdvajanje tog otpada, naročito električnog i elektronskog. Dinamiku rješavanja treba prilagoditi raspoloživim finansijskim sredstvima.

Samo dio medicinskog otpada se adekvatno zbrinjava. Potrebno je obezbijediti da se sav medicinski i farmaceutski otpad odvoji i adekvatno zbrine, obzirom na rizike i potencijalnu opasnost koju isti može izazvati. Stalnim inspekcijskim nadzorom se treba osigurati obaveza proizvođača takve vrste otpada da postupaju u skladu sa propisanim pravilnicima koji uređuju postupanje sa medicinskim i farmaceutskim otpadom.

Poseban problem u ruralnim mjesnim zajednicama predstavlja ambalažni otpad od upotrijebljenih pesticida u poljoprivredi koji spada u opasni otpad, a koji se trenutno odlaže zajedno sa drugim otpadom ili završava na divljim odlagalištima, što je svakako najgora varijanta.

Redovnom inspekcijskom kontrolom može se utvrditi da li proizvođač otpada ima odgovarajući ugovor sa ovlaštenim preduzećem za upravljanje tom vrstom otpada, te da li to preduzeće posjeduje ovlaštenje od nadležnog ministarstva. Kako su proizvođači otpada dužni da vode evidenciju o otpadu, ove podatke treba preuzeti i na taj način formirati bazu podataka. U inspekcijsku kontrolu treba uključiti i poljoprivredne apoteke koje se bave prometom fitofarmaceutskih sredstava, a koje su dužne ambalažni otpad od fitofarmaceutskih sredstva skladištiti do predaje ovlaštenom operateru. Svi kupci fitofarmaceutskih sredstava, mogu ambalažu od istih vratiti u poljoprivrednu apoteku.

6 Postojeća infrastruktura za upravljanje otpadom

6.1 Zeleni otoci

Zeleni otoci predstavljaju specifične lokacije na području sa kojeg se sakuplja komunalni otpad, a na kojima su smješteni kontejneri za prihvatanje različitih, na izvoru izdvojenih, vrsta otpada. Osnovno reciklažno ostrvo je opremljeno da prikupi odvojeno: papir i karton, PET ambalaža, Al-limenke. Broj i raspored reciklažnih ostrva treba se utvrditi na osnovu očekivanih količina proizvedenih otpadnih reciklažnih sirovina i na osnovu što kraće udaljenosti od mjesta nastanka do mjesta odlaganja.

Na području općine Sanski Most postavljano je 5 zelenih ostrva, na 5 lokacija, što je svakako neadekvatno obzirom na veličinu općine, broj stanovnika i količinu otpada koja se proizvodi.

6.2 Centri za reciklažu

Na području općine Sanski Most, ne postoje centri za reciklažu. Jedan takav centar je planiran na lokaciji postojeće deponije Sanska brda.

6.3 Centri za kabasti otpad

Ne postoje centri za prikupljanje kabastog otpada. Isti bi trebalo da se odlaže jednom mjesečno na postojeća kontejnerska mjesta, ali to se ne poštuje te ga građani odlažu svakodnevno ovisno o njihovoj potrebi.

6.4 Objekti za odlaganje

Regionalna deponija

Općine USK i Unsko – sanski kanton su u septembru 2010. godine zaključile Sporazum o zajedničkom upravljanju otpadom na području USK. Općine su se dogovorile da se postojeće privredno društvo Regionalna deponija „US REG-DEP“ d.o.o. Bihać, čiji su osnivači Unsko – sanski kanton, osam općina USK i Općina Drvar, reorganizira (transformira) u glavnog operatora – međupćinsku firmu za upravljanje otpadom na području USK sa osnovnom djelatnošću obavljanja aktivnosti u postupanju sa otpadom koje se organizuju i obavljaju na međupćinskom (regionalnom) nivou. Transformacija privrednog društva izvršena je krajem 2011. godine zaključenjem Aneksa I na Ugovor o osnivanju Regionalne deponije „US REG-DEP“ d.o.o. Bihać. Transformirano privredno društvo poslovaće pod nazivom: Javno preduzeće Centar za upravljanje otpadom „REG-DEP“ d.o.o. Bihać. Međutim do danas nije definitivno određena lokacija gdje će izgraditi regionalna deponija tako da se u skorijoj budućnosti ne očekuje početak rada regionalne deponije.

Lokalna deponija

Prikupljeni otpad sa područja općine Sanski Most se odlaže na lokalnu deponiju općinskog otpada Sanska brda. Ova lokacija za odlaganje komunalnog otpada kao deponija „privremenog karaktera“ egzistira još od 1968.g. za potrebe drvne industrije ŠIP „Sana“, a kasnije prerasta u deponiju za Općinu Sanski Most koja je odlukom Općinskog vijeća dodjeljuje na upravljanje i gazdovanje JKP „Sana“ d.o.o. Od 2006. god. pa do danas, količine deponovanog otpada se znatno povećavale sa daljim trendom povećanja. Udaljena je od grada cca 2 km i prostire se na površini cca 26.800 m². Konfiguracija terena su prirodne uvale. Do lokalnog asfaltnog puta je postavljena ograda od betonskih stubova i žice sa velikom i malom pješačkom kapijom. Sa aspekta higijensko-sanitarnih i

tehničkih uslova deponija ih ne ispunjava. Jedino se vrši preventivno djelovanje u vidu dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije (dva puta godišnje).

6.5 Drugi objekti

Ne postoje drugi objekti za reciklažu ili preradu otpada, osim spomenutog pogona u koje se odvija reciklaža specifične vrste otpada rabljenog grita koji je vezan za izgradnju mostova.

6.6 Analiza i zaključci

Na području općine Sanski Most, ne postoje u pravom smislu riječi, reciklažna dvorišta, centri za reciklažu niti dovoljan broj zelenih otoka.

Nije riješeno pitanje sanitarnog odlaganja, niti sanacija postojećeg općinskog odlagališta i divljih deponija.

Postojeća infrastruktura ne obezbjeđuje skoro nikakve mogućnosti razdvajanja otpada i njegovo selektivno iskorištenje i odlaganje, te se u narednom periodu trebaju rješavati ovi problemi a prvenstveno mjesto odlaganja otpada na za to uređena mjesta kao i selektiranje otpada te pitanje infrastrukture za selektivno prikupljanje otpada.

7 Nelegalna odlagališta

Na području općine Sanski Most locirano je ukupno 14 divljih deponija. Najčešće je lokacija divljih deponija na prostoru na kojem je usluga prikupljanja neredovna. Iako je procenat pokrivenosti uslugom cca 90 % teritorije općine ipak je aktuelan problem divljih deponija, što govori o niskoj svesti stanovništva sa stanovišta adekvatnog odlaganja otpada.

Stanje na terenu gdje postoji veliki broj divljih deponija je razlog nepokrivenosti pojedinih dijelova MZ. U mjesnim zajednicama gdje nije postavljen dovoljan broj kontejnera odgovarajućeg kapaciteta, nedostaju kontejneri za razvrstavanje otpada i učestalost pražnjenja nije zadovoljavajuća.

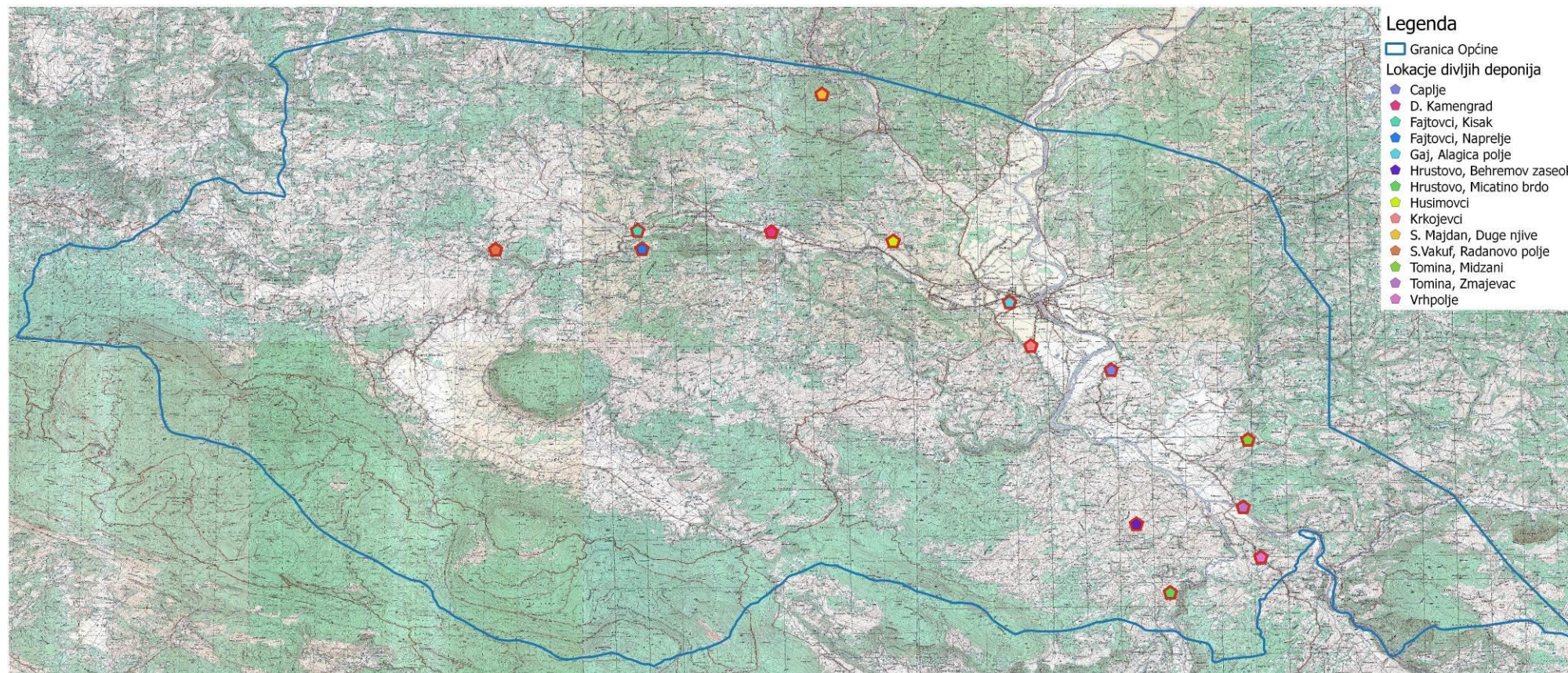
Ukoliko bi se ispunili tehnički uslovi u smislu bolje opremljenosti komunalnog preduzeća sa dodatnim vozilom i posudama za odlaganje otpada, te bolje organiziranosti stanovništva u naseljima u kojima nije moguće prići svakom domaćinstvu, vjerovatno bi se smanjio broj divljih deponija.

Tabela 15. Lokacije i broj divljih deponija

Naziv naselja i udaljenost od centra Općine (km)	Opis lokacije, pristupačnost	Da li je organizovano prikupljanje otpada i u kojem %	Broj divljih deponija	Procijenjena količina otpada (m ³)
2 TOMINA 10 km	MIDŽANI (LIJEVO PUT OD DŽAMIJE) PUT PRISTUPAČAN	DA 100%	1	zbog konfiguracije terena nije bilo mogući izvršiti procjenu na većini divljih deponija
1TOMINA 10 km	ZMAJEVAC (STARI PUT SANSKI MOST-KLJUČ) PUT PRISTUPAČAN	DA 100%	1	
FAJTOVCI 20 km	KISAK (POKRAJ REG. CESTE) PUT PRISTUPAČAN	DA 100%	1	
SKUCANI VAKUF	RADANOVO POLJE (MAKADAMSKA RASKRSNICA)	DA	1	
HRUSTOVO	BEHREMOV ZASEOK (ŠUMSKI PUT)	DA	1	
HRUSTOVO	MIČATINO BRDO (PRIVATNI POSJED)	DA	1	
VRHPOLJE	KOD FIRME METALIX	DA	1	
STARI MAJDAN	DUGE NJIVE (VIŠE CRKVE)	DA	1	
FAJTOVCI	NAPRELJE (ASFALJNI PUT ZA VODOPAD BLIHE)	DA	1	
ČAPLJE	STARI PUT SANSKI MOST-ČAPLJE (KRIVA CESTA TRI LOKALNA PUTA PREMA ŠUMI NA LIJEVO UZ POTOK)	DA	1	

Naziv naselja i udaljenost od centra Općine (km)	Opis lokacije, pristupačnost	Da li je organizovano prikupljanje otpada i u kojem %	Broj divljih deponija	Procijenjena količina otpada (m ³)
GRAD LIJEVA OBALA	KRKOJEVCI (POVIŠE POLJOPRIVREDNE ŠKOLE LIJEVO OD GLAVNOG PUTA)	DA	1	
GRAD LIJEVA OBALA	GAJ (ALAGIĆA POLJE)	DA	1	
HUSIMOVCI	PUT ZA DEMIŠEVCE IZ GROBLJA	DA	1	
D. KAMENGRAD	POKRAJ SPOMENIKA	DA	1	
UKUPNO			14	

Slika 4. Lokacije divljih deponija na području Općine

8 Trenutne i buduće količine

8.1 Ukupno proizvedeni otpad

Tabela 16. Ukupna proizvodnja otpada

Zapremina u tonama /godinu	2015.	2017.	2019.
Otpad iz domaćinstava	7.647	7.762	7.878
Otpad iz privrede	228,0	230,3	234,9
Otpad iz javnih ustanova	422,0	426,2	434,7
Ukupno	8.297,0	8.418,5	8.547,6

8.2 Prikupljeni miješani otpad

Tabela 17. Količine prikupljenog miješanog otpada

Zapremina u tonama /godinu	2015.	2017.	2019.
Otpad iz domaćinstava	6.500 t	6.630	6.763
Otpad iz privrede	614 t je ukupna količina otpada iz privrede i javnih ustanova	627 t je ukupna količina otpada iz privrede i javnih ustanova	640 t je ukupna količina otpada iz privrede i javnih ustanova
Otpad iz javnih ustanova	614 t je ukupna količina otpada iz privrede i javnih ustanova	627 t je ukupna količina otpada iz privrede i javnih ustanova	640 t je ukupna količina otpada iz privrede i javnih ustanova
Ukupno	7.114 t	7.257 t	7.403

8.3 Prikupljeni otpad za reciklažu

Tabela 18. Količine odvojeno prikupljenog otpada namijenjenog reciklaži

Zapremina u tonama /godinu	2013	2014	2015.	2017.	2019.
PET ambalaža	72	83	48	77,82	89,49
najlon	16,8	10,5	6	12,77	14,68
papir i karton	3,6	51	-	20,93	24,07
Ukupno	92,4	144,5	54	111,51	128,24

8.4 Prikupljeni specijalni otpad

Tabela 19. Količine prikupljenog specijalnog otpada

Zapremina u tonama /godinu	2015.	2017.	2019.
Životinjski otpad	17-20	17,5-20,5	18-21
Opasni otpad iz domaćinstava			
Medicinski	0,4	0,5	0,65
Građevinski			
Elektronički	1,5 t (Pilot projekat iz JU Osnovna škola "5 oktobar")	1,8	2,1
Kabasti			
Auto otpad (gume i vozila)			
Kontaminirano tlo			
Mulj iz uređaja za pročišćavanje			
Ukupno	21,9	22,8	23,75

8.5 Ukupno prikupljeni otpad

Tabela 20. Ukupne količine prikupljenog otpada

Zapremina u tonama /godinu	2015.	2017.	2019.
Miješani otpad (8.2)	7.114	7.257	7.403
Otpad prikupljen odvojeno (8.3)	54	111,51	128,24
Specijalni otpad (8.4)	21,9	22,8	23,75
Ukupno	7.189,90	7.391,31	7.554,99

8.6 Bilans

Tabela 21 Količine otpada koje se ne prikupе

Zapremina u tonama /godinu	2015	Procjena 2017	Procjena 2019
Ukupno proizvedeno	8.297,0	8.418,5	8.547,6
Ukupno prikupljeno	7.189,90	7.391,31	7.554,99
Razlika	1.107,10	1.027,19	992,61

8.7 Analiza i zaključci

Kako je vidljivo iz tabela navedenih u gornjem tekstu trenutni odnos između proizvedenog i prikupljenog otpada iznosi cca 85 %, te je na ovom polju potreban veći angažman svih zainteresovanih strana kako bi se ovaj procenat još povećao i kako bi se obezbjedilo zadovoljavanje ekoloških standarda.

Za realizaciju i povećanje procenta prikupljanja otpada potrebna je veća svijest građana pri samom odlaganju istog na predviđena mjesta a ne na divlje deponije i obale rijeka. Ovdje je naravno potreban i veći inspekcijski angažman i nadzor.

Naravno da je ovdje neophodno i opremanje JKP "Sana" mehanizacijom i posudama kako za mješoviti komunalni otpada tasko i poudama za sakupljanje odvojenih recikabilnih komponenti otpada na mjestu samog nejovog nastanka, kako bi se sa tehničkog aspekta moglo odgovorit sve većim zahtjevima.

Potrebno je uspostaviti takav sistem upravljanja otpadom da se uspostavi trend smanjenja razlike u količinama ukupno proizvedenog u odnosu na ukupno sakupljeni otpad.

9 Finansiranje sistema upravljanja otpadom

U skladu sa odlukom o načinu postupanja sa komunalnim i njemu sličnim otpadom jedinica mjere i način formiranja naknade za korištenje usluga postupanja sa komunalnim otpadom utvrđuje se odredbama općinske odluke o načinu formiranja cijena komunalnih proizvoda i usluga individualne komunalne potrošnje, donesene na osnovu odredaba člana 34. i 35. Zakona o komunalnim djelatnostima. U skladu sa odredbama općinske odluke visinu naknade za korištenje usluga postupanja sa komunalnim otpadom utvrđuje davalac usluge (trenutno JKP „Sana“). Visina naknade za korištenje usluga postupanja sa komunalnim otpadom koju utvrdi davalac usluge ne može se primjenjivati bez prethodne saglasnosti općinskog vijeća. Visina naknade za korištenje usluga postupanja sa komunalnim otpadom treba da osigura pouzdan, kontinuiran i prihvatljiv način obavljanja aktivnosti u postupanju sa komunalnim otpadom od strane davaoca usluge, odnosno operatora za upravljanje komunalnim otpadom.

Davalac i korisnik usluge postupanja sa komunalnim otpadom dužni su zaključiti ugovor o korištenju usluge postupanja sa komunalnim otpadom, kojim se regulišu prava, obaveze i odgovornosti davaoca i korisnika usluge, u skladu sa odredbama člana 25. Zakona o komunalnim djelatnostima. Naknada za korištenje usluga postupanja sa komunalnim otpadom, pored troškova skupljanja, transporta i odlaganja komunalnog otpada koji proizvede korisnik usluge, sadrži i troškove odvojenog skupljanja i transporta korisnih komponenti komunalnog otpada, ukoliko se vrši odvojeno skupljanje, izdvajanje i transport korisnih komponenti, kao i troškove transporta krupnog otpada dva puta u toku godine.

9.1 Tarifa za domaćinstva

Trenutna cijna usluga odvoza komunalnog otpada na području općine iznosi 10,00 KM mjesečno (sa PDV-om) za 4x mjesečno odvoz.

9.2 Tarifa za privredni sektor

Tarifa za privredni sektor iznosi 8,00 KM (sa PDV-om) po pražnjenju kante i 40,00 KM (sa PDV-om) po kontejneru.

9.3 Stepen naplate

Prema podacima kojim raspolaže JKP "Sana" stepen naplate je trenutno 85%. Ovaj procenat nije zadovoljavajući, građani bi trebali imati više svijesti o plaćanju usluge koju dobiju.

9.4 Bilans stanja 2015.

Tabela 22. Bilans poslovnog uspjeha

Prihodi	2015.
Naknade iz domaćinstva ekonomskog sektora	694.000,00
Prodaja recikliranog materijala	4.800,00
Drugi prihod	3.000,00
Ukupan prihod	701.800,00
Rashodi	2015.
Osoblje	243.320,00

Materijal i sredstva	17.415,00
Drugi troškovi	3.000,00
Vanjske usluga	1.500,00
Državne takse	500,00
Provizija	1.000,00
Amortizacija	37.000,00
Ukupni rashodi	303.065,00
OPERATIVNI REZULTAT	694.000,00
FINANSIJSKI TROŠKOVI	303.065,00
REZULTAT	398.065,00

9.5 Analiza budžeta

Tabela 23. Realizirana sredstva iz općinskog budžeta na razvoju komunalne infrastrukture za period 2013-2015. godina

Godina	Ukupan budžet Općine KM	Općinski komunalni fond KM
2013.	10.793.730,00	1.419.482,00
2014.	8.746.700,00	992.320,00
2015.	10.738.394,00	1.400.000,00

Tabela 24. Realizirana sredstva iz općinskog budžeta na tekućem održavanju javne higijene za period 2013-2015. godina

Godina	Subvencija za komunalne usluge(voda i smeće) KM	Nabavka smećare za JKP "SANA" S.Most KM	Rješavanje pasa lualica KM	Sanacija gradske deponije KM	Deratizacija,Dezinfekcija i Dizensekcija KM
2013.	10.000,00	58.266,0	7.000,0	40.000,00	37.000,00
2014.	10.000,00	-	3.500,0	10.000,00	10.000,00
2015.	80.000,00	-	10.000,0	10.000,00	4.000,00

Tabela 25. Sredstva dodijeljena za aktivnosti civilnog sektora na podizanju javne svijesti za period 2013-2015. godina

Godina	Grant sredstva za rad NVO (KM)	Grant sredstva za akcije na zaštiti životne sredine
2013.	941.920,00	-
2014.	697.520,00	-
2015.	770.300,00	-

9.6 Analiza i zaključci

Iz analize bilansa poslovnog uspjeha 2015. godini se vidi da je komunalno preduzeće JKP „Sana“ poslovalo sa dobitkom. Dio sredstava treba svakako planirati na unapređenje tehničke i tehnološke opremljenosti preduzeća. Ipak treba napomenuti da operator približno polovinu ukupnih godišnjih prihoda ostvaruje od poslova koji nisu direktno vezani za upravljanje otpadom (npr. naplata parkinga) i na tržištu, odnosno od eksternih djelatnosti, bez čega uz trenutno važeće cijene komunalnih usluga i stepen naplate, ne bi bilo moguće ostvarivati pozitivan poslovni rezultat, uz napomenu da na tim djelatnostima angažuje polovinu uposlenih.

Naknada za odvoz smeća treba da bude ekonomska kategorija ili da se subvencionira iz općinskog budžeta do ekonomske cijene. Potrebno planirati veća sredstva za razvoj infrastrukture za prikupljanje otpada. Potrebno planirati sredstva namijenjena za podizanje javne svijesti u upravljanju otpadom preko predškolskih i školskih ustanova i civilnog sektora.

10 Informisanje javnosti

10.1 Informisanje građana o pruženim uslugama.

Informisanje i obavještanje građana u lokalnoj zajednici i društvu u cjelini ima poseban značaj i ulogu, u funkciji je demokratizacije društva i doprinosi unapređenju i razvoju ukupnih društvenih odnosa. U tom cilju redovno informisanje javnosti o bitnim pitanjima, a koja uključuju i komunalna pitanja, Općina Sanski Most obavlja putem Kabineta Općinskog načelnika, i to na način da se obavijesti objavljuju na oglasnim pločama, web stranici općine, kao i putem lokalnog radija. Osim objavljivanja informacija na ovaj način nadležna služba daje informacije i na lični zahtjev ili upit građana.

Općinski propisi koji uređuju upravljanje otpadom i cjenovnik su javni i objavljuju se na službenoj web stranici Općine Sanski Most (<http://www.sanskimost.gov.ba/>) i dostupni su svim zainteresiranim stranama. Informacije o pravima i obavezama, kao i drugim pitanjima vezanim za usluge prikupljanja otpada građani mogu dobiti kod nadležne općinske službe, komunalne inspekcije ili u stručnoj službi JKP „Sana“. Određene informacije (termini prikupljanja kabastog otpada i sl.) pravodobno se objavljuju u lokalnim medijima, odnosno na oglasnim pločama.

10.2 Programi podizanja svijesti

Obzirom da je stanje svijesti i svjesnosti većeg broja građana na niskom nivou, a samim tim i neodgovornost prema očuvanju prirode i životne okoline, kao i naspram samih sebe, ovom problemu treba posvetiti posebnu pažnju. Na ovome se do sada veoma malo radilo. Prisutne su određene aktivnosti općine i nevladinog sektora. To su projekti lokalnog i ograničenog karaktera i jednokratne akcije koje ne daju dovoljan efekat i čime se ne postižu značajni rezultati. Ovo treba da bude kontinuirana aktivnost-kampanja od nekoliko godina i u ovo treba uložiti dovoljno finansijskih sredstava. Posebno treba u buduće kampanje uključiti čak i osnovnih škola kao glavnu ciljnu skupinu.

Finansiranje projekata podizanja svijesti o važnosti očuvanja životne sredine vrši se sredstvima iz budžeta Općine Sanski Most i namjenskih sredstava Fonda za zaštitu okoline.

10.3 Analiza i zaključci

Informisanje javnosti i postizanje javne svijesti trebalo bi da bude najmanji problem jer je za finansiranje tih aktivnosti potrebno najmanje novca. Dakle, informisanje javnosti i podizanje nivoa svijesti stanovništva o potrebi upravljanja otpadom i drugim ekološkim problemima može i mora se realizovati. Ta aktivnost mora biti kontinuirana, dio školskog sistema, pa i predškolskog. Za ovu aktivnost potrebno je najmanje novca, a pruža najbolje rezultate, jer ako ekološki savjestan građanin djeluje tako da proizvodi što manje otpada i odlaže ga na dozvoljena mjesta, neće biti nelegalnih deponija i sličnih ekoloških problema za čije rješavanje je potrebna velika svota novca.

Građani, privredni subjekti i udruženja nemaju dovoljno informacija o ovim i o sličnim aktivnostima koje se dešavaju u organima uprave i javnim preduzećima, a to je zbog toga što sistem informisanja nije dovoljno razvijen kao i zbog toga što građane i privredne subjekte, udruženja i sl. mnoge stvari, dešavanja i pojave ne interesuju dok ih direktno ne pogode. Stoga je potrebno posvetiti posebnu pažnju informisanju javnosti o svim ovim aktivnostima koristeći postojeće i uvesti neke nove načine pružanja informacija i kontinuirano raditi na podizanju svijesti kod svih starosnih kategorija

stanovništva. Potrebno je organizovati predavanja, tribine, akcije i kontinuirano raditi na izradi i distribuciji brošura, letaka i sl.

Iako ne zahjeva posebno velika finansijska sredstva, aktivnosti na podizanju javne svijesti kod građanja o okolišno prihvatljivom upravljanju otpadom, zahtjeva dosta kreativnosti i uključivanje i angažman širih društvenih struktura i uposlenika na različitim pozicijama u javnom sektoru. U ovaj posao moraju biti uključeni kako zaposlenici JKP „Sana“ tako i uposlenici Općine, nastavnici, vaspitači, profesori, lokalni mediji, nevladine organizacije, pa čak i policija i vatrogasci.

11 Specifikacija problema

11.1 Institucionalni problemi

Sa aspekta institucionalnog uređenja nema određenih problema kada je riječ o upravljanju otpadom. Formirano je komunalno preduzeće kojem je povjereno uvođenje sistema prikupljanja i odvoza otpada i koje na adekvatan način ispunjava svoje obaveze.

Iako Općina Sanski most ima Službe koje sistematizacijom imaju predviđena radna mjesta po pitanju komunalnih poslova, u svom krugu djelovanja te službe se vrlo malo bave problematikom upravljanja otpadom. Nedovoljna je saradnja komunalnog preduzeća i inspekcije na rješavanju problema zbrinjavanja komunalnog otpada.

Institucionalno su neriješena pitanja upravljanja specijalnim otpadom kojeg na teritoriji općine ima i za čiju sudbinu se uglavnom ne zna ili završava u komunalnom otpadu. Rješenja za zbrinjavanje ovakvog otpada trebaju doći sa višeg nivoa a općina će učestvovati u svim inicijativama koje se ponude.

11.2 Pravni problemi

U pogledu donošenja propisa kojima se tretira ova oblast, može se reći da je ona adekvatno uređena od entitetskog ka općinskom nivou međutim implementacija izostaje. Naime, u planskom periodu je neophodno je riješiti imovinsko pravne odnose za sanaciju lokalne deponije, te okolinsku dozvolu za lokalnu deponiju.

Kada je riječ o planskim i strateškim dokumentima, mali broj mjera iz Federalne strategije upravljanja otpadom je moguće realizirati na nivou Općine Sanski Most zbog nedostatka nadležnosti. Moguće je realizirati projekte koji će doprinijeti postizanju cilja uklanjanja divljih deponija, stvaranju uslova za pružanje kvalitetnijih usluga i uvođenje sistema selektivnog prikupljanja otpada ulaganjem u komunalnu infrastrukturu te podizanju javne svijesti.

11.3 Infrastrukturni problemi

Poznato je da su infrastrukturni problemi naslijeđeni jer je zatečena građevinska i druga infrastruktura bila dovoljna za raniji stepen razvoja društva, ali ne i za sadašnji. Sad se pokazuje da objekti i uređaji komunalne infrastrukture postaju usko grlo u rješavanju ljudske potrebe upravljanja komunalnim otpadom. Za rješavanje zatečenih infrastrukturnih problema potrebna su značajna finansijska sredstva, koja se ne mogu obezbijediti u narednom dugoročnom periodu, pa je iz tog razloga ovaj Plan prilagođen zatečenoj infrastrukturi na području općine Sanski Most.

Kao ključni problemi mogu se navesti:

- Zastarjela oprema i nedovoljan broj vozila kojim se trenutno obavljaju usluge sakupljanja otpada,
- Nedovoljan broj kontejnera
- Ne postoji sistem odvojenog prikupljanja specijalnog otpada tako da se opasni otpad iz domaćinstva, kabasti otpad i elektronički otpad zajedno sa ostalim komunalnim otpadom odvozi na deponiju,
- Nepostojanje zelenih ostrva,
- Neposjedovanje opreme za prethodnu obradu odvojeno prikupljenog otpada,

Zbog loše terenske konfiguracije i uskih puteva i ulica nije omogućen dolazak postojećim specijalnim vozilima za prikupljanje otpada u svaku ulicu i svaki dio naselja u ruralnim mjesnim zajednicama. Postoji potreba za manjim namjenskim novim vozilom za prikupljanje otpada kako bi se poboljšala

sadašnja usluga i radilo na proširenju obuhvata uslugom. Također postoji i potreba za nabavku određenog broja kontejnera te izrada niša za kontejnere.

Nedefinisanost lokacije buduće regionalne deponije na koju bi Općina Sanski Most odlagala otpad će imati za posljedicu nastavak korištenja postojeće lokalne deponije do rješavanja prethodnog problema.

Radi pokretanja aktivnosti na selektivnom prikupljanju otpada i reciklaži neophodno je nabaviti dodatni broj kontejnera u bojama te formirati zelene otoke, kao i nabaviti opremu za prethodnu obradu otpada. Osim toga, reciklaža može imati svoje finansijske koristi za komunalno preduzeće a time se i čuvaju prirodni resursi i životna sredina.

Još jedan od problema jeste prisutnost divljih deponija koji je potrebno rješavati a što značajno zavisi od dinamike proširenja usluge na naselja koja do sada nisu obuhvaćena uslugom i gdje se iz tih razloga formiraju divlje deponije.

11.4 Finansijski problemi

Veliki problem je finansiranje JKP „Sana“, obzirom da je preduzeće u stečaju i da nije budžetski korisnik, te da se finansira od prihoda od djelatnosti kojom se bavi. Adekvatno upravljanje otpadom zahtjeva velike troškove, koji se ne mogu nadoknaditi postojećom naplatom od korisnika, tako da je potrebno razmisliti o drugačijim modelima finansiranja odnosno subvencionisanja od strane Općine jer bi uvođenjem prave ekonomske cijene naišlo na veliki otpor stanovništva jer je to direktan udar na standard stanovništva.

Takođe je problem otežana naplativost te mali broj potpisanih ugovora sa korisnicima usluga.

Općina nije izdvajala sredstva za rad NVO i projekte iz oblasti zaštite okoliša odnosno projekte upravljanja otpadom.

11.5 Javna svijest

Svijest zajednice o važnosti postupanja sa otpadom na životnu okolinu je sve izraženija, ali bi bilo od koristi kvalitetno obraditi ekološki prihvatljiv način ponašanja u obrazovnom sistemu. Građani vrlo često nisu svjesni koliko neadekvatno odlaganje otpada utiče na zdravlje njih samih. Potrebno je stalno raditi na pitanju podizanja javne svijesti građana i obuhvatiti sva domaćinstva uslugama odvoza smeća. Neophodno je uraditi kvalitetnu strategiju podizanja javne svijesti na nivou općine, komunalnih preduzeća, školskih ustanova, nevladinih organizacija, mjesnih zajednica i informisanosti građana iz oblasti upravljanja otpadom, potreban je angažman većeg broja obrazovanog kadra iz ove oblasti, a što iziskuje određena finansijska sredstva. Kroz kampanje organizovati tribine, okrugle stolove i radionice sa temama o komunalnom otpadu i uticaju otpada na ljudsko zdravlje i mogućnosti izdvajanja korisnih komponenti iz otpada.

12 Ciljevi upravljanja otpadom za planski period

Nakon provedene analize i utvrđivanja trenutnog stanja po pitanju upravljanja otpadom na teritoriji općine Sanski Most, stekli su se uslovi za određivanje adekvatnih ciljeva i mjera koji će dovesti do poboljšanja u odnosu na trenutnu situaciju. Ograničenja za šire djelovanje su postavljena nadležnostima Općine u ovoj oblasti. Bez obzira na ograničene nadležnosti Općina može biti nositelj niza aktivnosti na poboljšanju trenutnog načina prikupljanja komunalnog otpada, uvođenju sistema odvojenog prikupljanja otpada, uklanjanja divljih odlagališta, te edukaciji građana i privrednika.

Sve ove aktivnosti se moraju provoditi u uskoj saradnji sa JKP „Sana“ Sanski Most kao nosioca aktivnosti na upravljanju otpadom na području općine Sanski Most. Paralelno sa aktivnostima za koje je općina nadležna potrebno je jačati saradnju sa nadležnim organima na višim nivoima vlasti, definisati uočene probleme i tražiti zajednička rješenja.

Ciljevi upravljanja otpadom za planski period su usklađeni sa strateškim ciljevima iz Plana upravljanja otpadom Unsko-sanskog kantona, kao dokumenta višeg reda, sa kojim općinski planovi upravljanja otpadom trebaju biti usklađeni.

Stoga se ovim dokumentom postavljaju sljedeći strateški ciljevi za planski period:

- ⇒ Smanjenje rizika po okoliš i zdravlje ljudi usljed prikupljanja i odlaganja otpada.
- ⇒ Uspostava infrastrukture za integralno upravljanje otpadom.
- ⇒ Smanjenje količina otpada za finalno odlaganje/zbrinjavanje uz efikasnije korištenje resursa.
- ⇒ Uvođenje monitoringa i sistematskog praćenja količina i vrsta otpada koji nastaju na području općine.
- ⇒ Iznaženje efikasnog i samoodrživog modela finansiranja poslova upravljanja otpadom.
- ⇒ Podizanje javne svijesti stanovništva o problematici upravljanja otpadom.

13 Program mjera (akcioni plan)

U nastavku se daje Akcioni plan koji se sastoji od mjera i aktivnosti koje je potrebno poduzeti kako bi se dostigli gore naznačeni ciljevi. Akcioni plan sadrži set aktivnosti koje se odnose na sljedeće mjere:

- ⇒ mjere za unapređenje sistema za prikupljanje i odvoz otpada,
- ⇒ mjere za unapređenje sistema za iskorištavanje otpada,
- ⇒ mjere za unapređenje sistema za konačno odlaganje otpada,
- ⇒ mjere za podizanje javne svijesti stanovništva i privrednika
- ⇒ mjere za unapređenje saradnje u oblasti upravljanja otpadom

Neke od predviđenih mjera podrazumjevaju usku saradnju Općine sa JKP „Sana“ sanski Most, drugim općinama i nadležnim kantonalnim ministarstvom. Za implementaciju određenih projekata je potrebno jačati kapacitete mjesnih zajednica za pisanje projektnih prijedloga i povećanje grant sredstava za mjesne zajednice namijenjene projektima iz oblasti komunalne infrastrukture.

13.1 Program mjera za unapređenje sistema za prikupljanje i odvoz otpada

R. Br	Opis mjere	Rok izvršenja	Odgovornost za izvršenje	Potrebna sredstva KM	Izvor sredstava	Indikatori
1.	Izrada Programa povećanja broja stanovnika obuhvaćenog organiziranim prikupljanjem otpada	2016	Općina	6.000,00	Budžet Općine	Irađen Program
2.	Određivanje lokacija za „zelene otoke“ i pribavljanje urbanističkih saglasnosti	2017	Općina	2.000,00	Budžet Općine	Određene lokacije
3.	Nabavka opreme - u svrhu realizacije potrebno je nabaviti: a) vozilo za preuzimanje otpada i transport otpada (vozilo treba da bude osposobljeno za uslove vožnje na uskim i planinskim putevima) b) dovoljan broj kontejnera od 1.1m ³ kao i kontejnere za razvrstavanje pojedinih vrsta otpada: za PET-ambalažu, za papir, staklo, za metalni otpad, za svaku lokaciju zelenog otoka.	2017 2018	Općina JKP „Sana“	330.000,00	Budžet Općine (30 % učešća) JKP „Sana“ (20 %) ostalo „SIDA“, UNDP, Fond za zaštitu okoliša, drugi donatori.	Nabavljena oprema
4.	Priprema lokacija za zelene otoke - svaku lokaciju za zelene otoke treba urediti u skladu sa propisanim normama.	2017	Općina JKP „Sana“	45.000,00	Budžet Općine JKP „Sana“ „SIDA“, UNDP,	Pripremljene lokacije

R. Br.	Opis mjere	Rok izvršenja	Odgovornost za izvršenje	Potrebna sredstva KM	Izvor sredstava	Indikatori
					Fond za zaštitu okoliša, drugi donatori.	
5.	Postavljanje opreme i obuka radnika.	2017	JKP „Sana“	-	-	Postavljena oprema, obučeni radnici
6.	Sklapanje ugovora sa novim korisnicima usluga- u skladu sa općinskom odlukom sklopiće se ugovori sa svim novim korisnicima	2016 2020	JKP „Sana“	-	-	Broj sklopljenih ugovora
7.	Stavljanje sistema u funkciju i praćenje indikatora.	Kontinuirano	Općina JKP „Sana“	-	-	
UKUPNO				383.000,00		
				KM		

13.2 Program mjera za unaprjeđenje sistema za iskorištavanje otpada

R. Br.	Opis mjere	Rok izvršenja	Odgovornost za izvršenje	Potrebna sredstva KM	Izvor sredstava	Indikatori
1.	Izgradnja reciklažnog dvorišta sa linijom za sortiranje odvojeno prikupljenih frakcija otpada u sklopu sanacije postojećeg općinskog odlagališta	2017 2018	Općina JKP „Sana“	356.654,46	Budžet Općine JKP „Sana“ „SIDA“, UNDP, Fond za zaštitu okoliša, drugi donatori.	Izgrađeno reciklažno dvorište
UKUPNO				356.654,46		

13.3 Program mjera za unaprjeđenje sistema za konačno odlaganje otpada

R B.	Opis mjere	Rok izvršenja	Odgovornost za izvršenje	Potrebna sredstva KM	Izvor sredstava	Indikatori
1.	Sanacija postojeće deponije komunalnog otpada „Sanska brda“ i izgradnja pratećih objekata prilagođenih regionalnom konceptu odlaganja	2016 2020	Općina JKP „Sana“	4.453.779,28	Kreditno zaduženje Općine JKP „Sana“ „SIDA“, UNDP, Fond za zaštitu okoliša, drugi donatori.	Sanirano postojeće odlagalište
2	Uklanjanje otpada i sanacija „divljih deponija“ Obavješćavanje javnosti i mjesnog stanovništva o aktivnostima uklanjanja divljih deponija i zabrani ponovljenog odlaganja smeća na divlje deponije Postavljanje znakova zabrane odlaganja otpada	2017 2020	Općina JKP „Sana“	210.000,00	Budžet Općine JKP „Sana“ „SIDA“, UNDP, Fond za zaštitu okoliša, drugi donatori.	Broj divljih deponija
UKUPNO				4.663.779,28		

13.4 Program mjera za podizanje javne svijesti u upravljanju otpadom

R. Br	Opis mjere	Rok izvršenja	Odgovornost za izvršenje	Potrebna sredstva KM	Izvor sredstava	Indikatori
1	Podizanje javne svijesti kroz: <ul style="list-style-type: none"> - Upoznavanje građana sa namjerama, Planom i odlukama. - Izrada i distribucija letaka i propagandnog materijala - Tematske emisije na lokalnom radiju 	2016 2020	Općina JKP „Sana“ NVO sektor	23.000, 00	Budžet Općine JKP „Sana“ „SIDA“, UNDP, Fond za zaštitu okoliša, drugi donatori.	Broj distribuiranih letaka Broj škola u kojima su održane edukativne radionice Količina medijskog prostora posvećena ovoj problematici

R. Br	Opis mjere	Rok izvršenja	Odgovornost za izvršenje	Potrebna sredstva KM	Izvor sredstava	Indikatori
	i televiziji - Okrugli stolovi - Edukativni časovi u svim školama					
2	Jačanje NVO sektora iz oblasti zaštite životne sredine kroz izdvajanje sredstava iz budžeta za projekte iz oblasti otpada i životne sredine i zajednička realizacija projekata.	2017 2020	Općina	10.000,00/po godini	Budžet Općine	Količina naovca izdvojena za NVO u oblasti zaštite životne sredine
3	Godišnje učešće u akciji Očistimo zemlju za jedan dan Lets do it.	2017 2020	Općina JKP „Sana“	1.000,00/po godini	Budžet Općine JKP „Sana“	Da li je općina uzela učešće
4	Kontinuirano informiranje/ obavještanje/ upozoravanje javnosti	2016 2020	Općina JKP „Sana“	-	-	Stepen informisanosti javnosti
UKUPNO				67.000,00		

14 Planirana sredstva za realizaciju aktivnosti

Tabela 26. Procjena sredstva za realizaciju plana upravljanja otpadom za period 2016-2020 godina

Budžetska stavka	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Općina Sanski Most	9.884,00	304.317,96	308.948,86	234.217,96	236.717,96
JKP „Sana“	4.942,00	152.158,98	154.474,43	117.108,98	118.358,98
Drugi nivoi vlasti	12.355,00	380.397,46	386.186,07	292.772,46	295.897,46
UNDP, SIDA i ostali donatori	27.181,00	836.874,40	849.609,35	644.099,40	650.974,40
UKUPNO	49.420,00	1.521.589,82	1.544.744,28	1.171.089,82	1.183.589,82
SVE UKUPNO 5.470.433,74 KM					

15 Analiza rizika

Rizici kod realizacije ovog plana se mogu svesti na sljedeće:

- ⇒ Ne rješavanje imovinsko-pravnih odnosa na lokaciji lokalnog odlagališta ili njegovo odugovlačenje.
- ⇒ Nedostatak finansijskih sredstava za realizaciju programa mjera iz Plana upravljanja otpadom.
- ⇒ Nedovoljna saradnja nadležnih službi Općine i JKP "Sana"
- ⇒ Nedostatak kadra koji bi aplicirao projekte prema stranim organizacijama i fondovima.
- ⇒ Nedonošenje ekonomske cijene odlaganje otpada ili nepronalaženje sredstava za pokrivanje razlike između trenutne i ekonomske cijene odlaganje otpada.
- ⇒ Loša naplativost komunalnih usluga.
- ⇒ Neadekvatno sankcioniranje neplatiša komunalnih usluga.
- ⇒ Loše provedene kampanje podizanja svijesti građana.
- ⇒ Ne formiranje tima za praćenje realizacije ovog plana.

16 Monitoring implementacije

Monitoring podrazumijeva formiranje tijela u Općini koje će pratiti indikatore i realizaciju plana, na godišnjem nivou. Praćenje implementacije Općinskog plana upravljanja otpadom u svim njegovim segmentima, prema utvrđenoj dinamici i rokovima za realizaciju će vršiti imenovana lica ispred:

- ❖ Odsjek za poljoprivredu, vode i zaštitu okoliša - Općinska služba za razvoj, poduzetništvo i resurse
- ❖ Direktor javnog komunalnog preduzeća
- ❖ Predstavnik udruženja građana.
- ❖ Predstavnik općinskog vijeća

Radnu grupu Rješenjem imenuje općinski načelnik na planski period određen Planom u roku od 30 dana od usvjanja Plana. Prvi osnivački sastanak Radne grupe se planira u roku 15 dana od imenovanja.

Imenovana lica mogu operativno delegirati odgovorna lica za učešće u radu Radne grupe, pri čemu se ne isključuje potreba za njihovim prirustvom i učešćem u procesu praćenja i ocjene postignutih ciljeva.

Zadaća Radne grupe je da:

- prikuplja podatke, obrađuje ih i analizira indikatore stanja okoliša,
- analizira, ocjenjuje i sumira rezultate završenih aktivnosti u tekućoj godini,
- planira aktivnosti i sredstva za narednu godinu,
- utvrđuje način pristupanja vanjskim izvorima finansiranja za one projekte za koje je to predviđeno.

U planskom periodu, Radna grupa će se inače sastajati najmanje dva puta godišnje i to:

- Prvi radni sastanak u mjesecu martu radi evaluacije aktivnosti u tekućoj godini. Nakon prvog radnog sastanka, Radna grupa priprema Prvi izvještaj o stepenu implementacije Plana koji se podnosi Općinskom vijeću na prvoj narednoj sjednici. Općinsko vijeće usvaja ili odbija izvještaj i predlaže korektivne akcije u cilju postizanja učinkovitosti i djelotvornosti na implementaciji Plana.
- Drugi radni sastanak u mjesecu septembru radi ažuriranja Akcionog plana i planiranja redoslijeda implementacije aktivnosti, sredstava potrebnih za njihovu realizaciju u općinskom budžetu za narednu godinu i načina pristupanja vanjskim izvorima finansiranja za one projekte za koje je to predviđeno. Nakon drugog radnog sastanka, Radna grupa priprema Konačni izvještaj o implementaciji Plana za tekuću godinu te na osnovu njega i Revidovani akcioni plan za narednu godinu sa prijedlogom budžeta. Svi dokumenti se podnose Općinskom vijeću na prvoj narednoj sjednici koje usvaja ili odbija izvještaj i odobrava planiranje sredstava u budžetu za narednu godinu.

Ocjena uspješnosti projekata se vrši u skladu sa indikatorima postavljenim u Akcionom planu. Ocjena uspješnosti Plana se vrši u skladu sa općim indikatorima stanja okoliša datim u nastavku.

Prema Planu upravljanja otpadom Općine Sanski Most praćenje ostvarivanja navedenih ciljeva bit će osigurano:

- praćenjem stepena sanacije lokalnog odlagališta "Sanska brda"
- praćenjem broja područja i mjesnih zajednica sa kojih se organizirano prikuplja otpad
- praćenjem broja lokacija zelenih otoka
- praćenjem stepena finalizacije kriterija i cijena za prikupljanje i zbrinjavanje otpada
- praćenjem broja novosklopljenih ugovora o odvozu smeća
- praćenjem smanjenja broja divljih deponija

Indikatori za praćenje i evaluaciju:

- Količina prikupljenog otpada t/god
- Broj domaćinstava uključenih u servis
- Broj stanovnika uključenih u servis
- Broj privrednih subjekata uključenih u servis
- Broj javnih subjekata uključenih u servis
- Stepennaplate (broj domaćinstava ili % koji plaća uslugu od ukupnog broja kojem je pružena usluga)
- Količina izdvojenog papira t/god
- Količina izdvojene plastike t/god
- Količina izdvojenog stakla t/god
- Količina izdvojenih limenki t/god
- Prihod od prodatih sekundarnih sirovina KM/god
- Rashodi za prikupljanje sekundarnih sirovina KM/god
- Broj akcija na podizanju javne svijesti
- Broj uključenih učesnika u programe podizanje svijesti
- Količina otpada smanjenja kroz programe podizanja svijesti
- Broj prijava inspekcije
- Broj saniranih divljih deponija
- Broj riješenih tužbi u odnosu na donesene